

UiO • Det juridiske fakultet

Retten til eget bilde – forholdet til pressefriheten

Kandidatnummer: 518

Leveringsfrist: 25. april 2014

Antall ord: 17 225

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Aktualitet.....	1
1.2	Tema og problemstilling	2
1.3	Rettslig plassering og avgrensing	2
1.4	Metode og rettskilder	3
1.5	Innledende om EMK.....	3
1.6	Den videre fremstillingen	5
2	RETTSKILDENE BAK RETTEN TIL EGET BILDE	6
2.1	Innledende betraktninger.....	6
2.2	EMK art 8	6
2.3	Inngrepshjemmelen under EMK artikkel 8.....	7
2.3.1	Rett til inngrep under bestemte vilkår	7
2.3.2	Legalitetsvilkåret	8
2.3.3	Vilkåret om anerkjennelsesverdige formål.....	9
2.3.4	Nødvendighetsvilkåret.....	9
2.4	Hovedregelen i åndsverkloven § 45c	10
2.5	Straffeloven § 390.....	11
2.6	Det ulovfestede personvernet.....	11
3	RETTSKILDENE BAK PRESSEFRIHETEN	13
3.1	Innledende betraktninger.....	13
3.2	EMK art 10	13
3.3	Inngrepshjemmelen i EMK artikkel 10(2).....	15
3.3.1	Om vilkårene for inngrep	15
3.3.2	Særlig om inngrep i pressefriheten	15
3.4	Grunnloven § 100	16
3.5	Unntakene i åndsverkloven § 45c	16
4	RELEVANT RETTSPRAKSIS	18
4.1	Bakgrunn for valget av de aktuelle dommene	18

4.2	Sentrale dommer fra Høyesterett	19
4.2.1	Rt 1999 s 1541 (Politivold)	19
4.2.2	Rt 2008 s 489 (Plata)	20
4.2.3	Rt 2008 s 1089 (Bryllupsfoto)	21
4.2.4	Rt 2009 s 265 (Memo)	22
4.3	Sentrale dommer fra EMD	22
4.3.1	News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike (2000)	22
4.3.2	Krone Verlag GmbH & Co. KG mot Østerrike (2002)	23
4.3.3	Peck mot Storbritannia (2003)	24
4.3.4	Von Hannover mot Tyskland (nr. 1) (2004)	26
4.3.5	Rothe mot Østerrike (2012) og Küchl mot Østerrike (2012)	26
4.3.6	Verlagsgruppe News og Bobi mot Østerrike (2012)	28
4.3.7	Von Hannover mot Tyskland (nr. 2) (2012)	28
4.3.8	Von Hannover mot Tyskland (nr. 3) (2013)	29
4.3.9	Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge (2014)	29
5	AVVEININGEN MELLOM DE TO INTERESSENE.....	30
5.1	Innledende om avveiningen	30
5.2	Analyse av foreliggende praksis	30
5.2.1	Innledende betraktninger	30
5.2.2	De faste vurderingsmomentene i EMD	31
5.2.3	Andre momenter som blir vektlagt i de forskjellige avgjørelsene	40
5.2.4	Statenes skjønnsmargin	44
5.2.5	Om hvordan Høyesterett forholder seg til EMD sin praksis	46
5.3	Avsluttende refleksjoner	46
6	REGISTER.....	50
6.1	Litteratur	50
6.2	Lover og forarbeider	51
6.3	Rettsavgjørelser.....	51
6.4	Andre kilder	53

1 Innledning

1.1 Aktualitet

Da fotoapparatet ble funnet opp, meldte det seg raskt et behov for lovregulering av retten til eget bilde, og det fikk vi allerede i fotografiloven av 1909.¹ Slik regulering er nødvendig fordi et personbilde er sensitivt, og utgjør det mest effektive middelet for å avsløre en persons identitet. Av den grunn må også retten til eget bilde anses som en sentral del av personvernet.

Etter hvert som samfunnet har blitt digitalisert, har behovet for vern av retten til eget bilde økt betraktelig: Mens det i gamle dager gjerne stoppet ved at et personbilde ble publisert i en avis én gang, kan bilder ved digital teknologi deles og spres i det uendelige, av alle som har et digitalkamera og tilgang til internett. Det er etter hvert også blitt allment kjent at et bilde som publiseres på internett, med stor sannsynlighet blir der for alltid. De sosiale medier er blitt allmennhetens arena for offentliggjøring av personbilder, og slett ikke alle er klar over hvilke grenser som gjelder for offentliggjøring av andres personbilder. I denne avhandlingen skrenker jeg imidlertid inn fokuset til å gjelde pressens² bruk av personbilder. Som profesjonelle aktører forventes det at pressen er kjent med disse grensene, og følgelig klarer å balansere retten til eget bilde mot ytringsfriheten på en rimelig måte.

Det er imidlertid ikke alltid tilfelle. Det hender at hovedfokuset til pressen er å ivareta ytringsfriheten på størst mulig måte. Ytringsfriheten er en helt sentral – og også en selvfølgelig – rettighet i et moderne og velfungerende demokrati, og pressefriheten ligger i kjerneområdet for ytringsfriheten. Det betyr imidlertid ikke at den er uinnskrenket: I denne avhandlingen fokuserer jeg på retten til eget bilde som et av motstykkene til pressefriheten. Ser man på hvilken evne et fotografi har til å avsløre personlige trekk, og på hvor enkelt moderne teknologi har gjort det å spre bilder, er det klart at pressefriheten kan utgjøre en trussel for personvernet.

¹ Lunde (2009) s 99.

² Begrepet ”presse” er en fellesbetegnelse for nyhetsmedier generelt. Begrepet omfatter trykte medier som aviser og nyhetsmagasiner, men i dag også gjerne radio-, fjernsyns-, og nettmedier. Ukeblader og tidsskrifter omtales gjerne som ”ukepresse”, men blir noen ganger omfattet av det generelle pressebegrepet. I denne avhandlingen bruker jeg samlebetegnelsen ”presse” om alle de overnevnte mediene. Kilde: Snl.no/presse.

1.2 Tema og problemstilling

I innledningen ovenfor har jeg presentert temaet for denne avhandlingen. Sammenfatningsvis kan temaet for avhandlingen sies å være en belysning av de tilfellene hvor retten til eget bilde og pressefriheten fremstår som kolliderende rettigheter. Målet er således å avklare rettstilstanden vedrørende forholdet mellom de to interessene. En mer konkret problemstilling kan formuleres som; avveiningen mellom retten til eget bilde og pressefriheten, i de tilfellene hvor pressen bruker et personbilde uten samtykke. Hovedtyngden vil ligge på en analyse av relevante rettsavgjørelser som belyser forholdet mellom de to interessene, med utgangspunkt i de internasjonale menneskerettighetene.

1.3 Rettslig plassering og avgrensning

Avhandlingens tema befinner seg i et krysningsfelt mellom forskjellige rettsområder. På den ene siden står bestemmelsene som regulerer retten til eget bilde, og som hører personvernet til. På den andre siden står pressefriheten, som ligger i kjerneområdet for ytringsfriheten. De to interessenes forankring i Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon³ plasserer videre fremstillingen i feltet for internasjonale menneskerettigheter.

I norsk intern rett er retten til eget bilde forankret i åndsverkloven § 45c, straffeloven § 390, og på ulovfestet grunnlag.⁴ Pressefriheten på sin side er forankret i Grunnloven⁵ § 100, og i unntakene i åvl. § 45c. Som allerede nevnt ligger hovedtyngden i avhandlingen på retten til eget bilde sin forankring i EMK artikkel 8 og pressefrihetens forankring i EMK artikkel 10: I den grad jeg legger vekt på de norske bestemmelsene, vil det være slik de fremstår i lys av bestemmelsene i EMK.

Beskrivelse av omkringliggende aspekter, som for eksempel sanksjonssystemene knyttet til de forskjellige bestemmelsene, faller utenfor avhandlingen. Jeg tar som utgangspunkt de tilfellene hvor et personbilde brukes av pressen uten samtykke fra den avbildede; slik at de grense-

³ Heretter omtalt som EMK.

⁴ Åndsverkloven og straffeloven blir heretter omtalt som henholdsvis åvl. og strl.

⁵ Heretter omtalt som Grl.

spørsmålene som kan oppstå vedrørende avgitt samtykke faller utenfor avhandlingen. De opphavsrettslige aspektene ved retten til eget bilde faller også utenfor avhandlingen.

1.4 Metode og rettskilder

Fremstillingen i denne avhandlingen er av dels deskriptiv og dels analytisk karakter. Mens deler av fremstillingen i hovedsak tar sikte på å beskrive de ulike bestemmelsene bak retten til eget bilde og pressefriheten, legges det i hoveddelen størst vekt på en analyse av foreliggende rettspraksis på området, med sikte på å avklare forholdet mellom de aktuelle rettighetene. Jeg legger alminnelig juridisk metode til grunn for drøftelsen, med de modifikasjoner som følger av menneskerettighetenes spesielle stilling i norsk rett.

Jeg legger både norske og internasjonale rettskilder til grunn for fremstillingen. Mens de norske lovbestemmelsene utgjør bakgrunnsretten for problemstillingene, må disse samsvare med de aktuelle bestemmelsene i EMK. Av denne grunn er rettspraksis som skriver seg fra både Høyesterett og Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol⁶ av stor relevans. Det er i stor grad retningslinjene til EMD for tolkning og forståelse av de ulike konvensjonsbestemmelsene, som er avgjørende for fremstillingen. Videre vurderes det om disse retningslinjene blir fulgt i Høyesterett, og om det i Høyesterett i tillegg blir lagt andre momenter til grunn for vurderingen.

1.5 Innledende om EMK

EMK har blitt en del av norsk rett ved menneskerettsloven⁷. EMK er imidlertid ikke den eneste menneskerettighetskonvensjonen som verner de for avhandlingen aktuelle interesser; Norge har også sluttet seg til FN sin konvensjon for sosiale og politiske rettigheter⁸ ved mnskrl. Avhandlingen behandler likevel bare EMK. Årsaken er at EMK i større grad enn SP har preg av å være et rettslig forpliktende system,⁹ og at det til EMK er tilknyttet en egen domstol – EMD – som etter at de nasjonale rettsmidler er uttømt,¹⁰ har kompetanse til å prøve eventuelle kren-

⁶ Heretter omtalt som EMD.

⁷ Heretter omtalt som mnskrl.

⁸ Heretter omtalt som SP.

⁹ Ruud (2006) s 242.

¹⁰ Jf EMK art 35(1).

kelser av EMK, og avsi rettskraftig dom.¹¹ SP har på sin side mer preg av å være av politisk karakter, ved at FNs menneskerettighetskomité i en eventuell klagesak kan avgi en konklusjon som utad kan se ut som en dom, men som likevel mangler formell rettskraft. I motsetning til EMD, har ikke komiteen kompetanse til å pålegge statene oppretting eller kompensasjon.¹²

I utgangspunktet er menneskerettigheter intern rett, men ofte kan en nasjonal beskyttelse av menneskerettighetene bli utilstrekkelig. Et effektivt vern av menneskerettighetene krever overnasjonal lovgivning, fordi de myndighetene som skal beskytte borgerne mot overgrep, selv kan bli overgripere.¹³

EMK gjelder som norsk lov, men skiller seg likevel ut ved at den er gitt en spesielt sterk posisjon, jf mnskrl. § 3: Ved motstrid går den foran annen lovgivning. Bestemmelsen innebærer at norske domstoler må legge EMK til grunn dersom det tolkningsresultatet som følger av konvensjonen, fremstår som rimelig klart.¹⁴ Det har vært gjenstand for diskusjon om denne forrangsregelens må tolkes slik at EMK har fått en særskilt trinnhøyde mellom lov og grunnlov, eller om den heller må ses på som et rettskildepriussipp. Uansett hvilket syn man har på forrangsregelen, er det på det rene at EMK ved motstrid går foran annen lovgivning; og av den grunn går jeg heller ikke nærmere inn på den aktuelle diskusjonen.

Ved tolkningen av EMK skal Høyesterett legge EMD sin metode til grunn, med utgangspunkt i konvensjonsteksten og EMD sin praksis, men være tilbakeholdne med rettsutvikling under konvensjonen.¹⁵

Det gjelder et subsidiaritetsprinsipp – eller nærhetsprinsipp – i EMK. Det krever at beslutninger bør tas nærmest mulig de berørte parter,¹⁶ og innebærer således at EMD har et subsidiært kontrollansvar. Som et utslag av dette, oppstilles det som et absolutt vilkår at EMD ikke skal tre inn før de nasjonale rettsmidler er uttømt, jf EMK art 35(1).

¹¹ Jf EMK art 38-46.

¹² Høstmælingen (2012) s 372.

¹³ Ruud (2006) s 234

¹⁴ Rt 2001 s 568, på s 570-571.

¹⁵ Mestad (2009) s 21.

¹⁶ Ulfstein (2012)

1.6 Den videre fremstillingen

Først vil jeg gi en kort redegjørelse for rettskildene bak retten til eget bilde, og pressefriheten. Hovedvekten her ligger på hovedreglene i EMK artikkel 8 og 10, og på de inngrepshjemplene som fremgår av de to konvensjonsbestemmelsenes annet ledd. Videre følger en presentasjon av et utvalg av rettsavgjørelser fra Høyesterett og EMD, som jeg anser som særlig relevante på området. I denne presentasjonen gjør jeg rede for faktum, utfallet, og hovedbegrunnelsen til domstolen i de enkelte avgjørelsene. De aktuelle rettsavgjørelsene danner grunnlaget for den etterfølgende delen av avhandlingen – nemlig avveiningen – som må anses som avhandlingens hoveddel.

2 Rettskildene bak retten til eget bilde

2.1 Innledende betraktninger

I norsk rett finnes det flere regler som verner om retten til eget bilde. Direkte vern av retten til eget bilde finnes i åndsverkloven § 45c, mens retten vernes mer indirekte i flere andre bestemmelser. Mens de norske reglene tidligere har vært sentrale på området, har fokuset imidlertid endret seg med årene. Nå er det bestemmelsene i EMK som er av størst relevans. Som et eksempel viser jeg til Memo-saken, hvor Høyesterett kort redegjør for forholdet mellom retten til eget bilde og pressefriheten slik det fremgår etter åvl § 45c, for deretter å konstatere at det er avveiningen mellom EMK artikkel 8 og 10 som er avgjørende.¹⁷ Nedenfor følger en kort gjennomgang av de rettskildene bak retten til eget bilde som kan ha relevans i forhold til pressefriheten.

2.2 EMK art 8

EMK art 8 verner om individets rett til respekt for sitt privatliv; familieliv; hjem; og korrespondanse. Det er vanskelig å beskrive rekkevidden av begrepene i art 8 helt presist: Høstmælingen har vurdert ordene som benyttes i bestemmelsen slik at de, særlig ordet ”privatliv”, er mer å anse som sekkebetegnelser enn presise begreper.¹⁸ I kjernen av artikkel 8 ligger det å sikre det enkelte individs utvikling av sin personlighet i relasjon med andre individer, uten ytre påvirkning.¹⁹

Blant de forskjellige alternativene i artikkel 8, må det mest nærliggende være å anse en krenkelse av retten til eget bilde som en krenkelse av privatlivet. Dette gjelder imidlertid ikke uten unntak: Et eksempel kan nevnes vedrørende EMD sin vurdering i Verlagsgruppe News-saken av omstendighetene rundt fotograferingen, hvor bildene hadde blitt tatt i den avbildedes leilighet; hvilket kvalifiserer som hans ”hjem” under artikkel 8.²⁰ Videre er det klart at alt man foretar seg til enhver tid og på ethvert sted ikke er privat; det er en mer avgrenset privatsfære som er gjenstand for vern etter artikkel 8. Etter alminnelig språkbruk avgrenser vi ofte privat-

¹⁷ Rt 2009 s 265, i avsnitt 39.

¹⁸ Høstmælingen (2012) s 223.

¹⁹ Jf von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 50.

²⁰ Se Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 86.

sfæren til det som angår det enkelte menneske med sine nærmeste familiemedlemmer, og til det som skjer på privat område. I relasjon til artikkel 8 blir imidlertid en slik avgrensning for snever. I Niemietz-saken slo EMD fast at privatsfæren strekker seg ut over en "indre sirkel" hvor personen lever sitt eget liv, hvorfra omverdenen i sin helhet er utelukket: Privatsfæren omfatter også til en viss grad retten til å etablere og utvikle relasjoner til andre mennesker.²¹ Videre uttaler EMD i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) at denne retten gjelder i en offentlig sammenheng, og at den også må gjelde for offentlig kjente personer.²²

Det er klart at en persons rett til privatliv kan bli krenket ved misbruk av et personbilde. Det er slått fast i praksis at privatlivsbegrepet omfatter retten til eget bilde; jf for eksempel EMD sin dom von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 50 og 57. I Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge fremholdt EMD at personbildet utgjør et av hovedattributtene ved et menneskes personlighet, idet det er en sentral komponent for den personlige utvikling, fordi det angir personens unike karakteristikk, og skiller personen fra sine medmennesker.²³ Videre har EMD slått fast at offentliggjøringen av et personbilde utgjør et mer betydelig inngrep i privatlivet enn offentliggjøringen av en persons navn.²⁴

Artikkel 8 pålegger primært en negativ forpliktelse for de statlige myndighetene til å avstå fra å gjøre inngrep i privatlivet til enkeltindivider. Myndighetene har imidlertid også en positiv forpliktelse til å sikre at private ikke gjør inngrep i hverandres privatliv, som også innebærer et vern mot at andre misbruker et individs personbilde.²⁵

2.3 Inngrepshjemmelen under EMK artikkel 8

2.3.1 Rett til inngrep under bestemte vilkår

EMK artikkel 8 verner om retten til eget bilde, men vernet er ikke absolutt. I bestemmelsens annet ledd finnes en inngrepshjemmel, som gir mulighet til å gjøre inngrep i vernet under forutsetningen av at bestemte vilkår er oppfylt: Det kan kun gjøres inngrep i utøvelsen av ret-

²¹ Niemietz mot Tyskland, i avsnitt 29.

²² Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 95.

²³ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 26.

²⁴ Eerikäinen og andre mot Finland, i avsnitt 70.

²⁵ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 57.

tighetene når tre kumulative vilkår er oppfylt: Inngrepet må (1) være i samsvar med loven; (2) være begrunnet i et av formålene i bestemmelsen; og (3) være nødvendig i et demokratisk samfunn. Idet vilkårene for inngrep etter EMK artikkel 8 og 10 er sammenfallende, er den generelle beskrivelsen av vilkårene nedenfor dekkende også for inngrepshjemmelen i artikkel 10(2).

2.3.2 Legalitetsvilkåret

Inngrepshjemmelen slår fast et legalitetsvilkår; dersom det skal kunne gjøres inngrep i rettighetene, må inngrepet ha hjemmel i lov. For det første innebærer legalitetsvilkåret et krav om hjemmel i nasjonal lovgivning. Dette er et innholdsmessig, og ikke et formelt krav, slik at hjemmelen for inngrep godt kan følge av en trinnlavere lov enn konvensjonen selv, og også av uskreven rett.²⁶ Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at inngrepet følger av praksis alene.²⁷

For det andre innebærer legalitetsvilkåret et kvalitetskrav, som innebærer at rettsreglene skal være tilgjengelige, og at rettstilstanden skal være forutsigbar.²⁸ Det stilles ikke strenge krav til tilgjengelighet med hensyn til offentliggjøring e.l., men rettskilden må være tilgjengelig i den forstand at for eksempel en intern instruks fra en offentlig myndighet til en annen ikke vil oppfylle kravet.²⁹ Om forutsigbarhetskravet kan det sies at rettstilstanden må kunne forutses, men det kreves ikke at den må kunne forutses med absolutt sikkerhet.³⁰ Et krav om absolutt sikker forutberegnelighet ville ha voldt problemer, tatt i betraktning at lovbestemmelser gjerne har generelle og ofte noe upresise formuleringer som åpner for skjønn. EMD aksepterer slike lovformuleringer, til tross for at de kan gå ut over forutberegneligheten av rettstilstanden i det enkelte tilfelle.³¹

Legalitetsvilkåret er formulert ulikt i artikkel 8 og 10, idet inngrep i rettighetene etter art 8 må være ”i samsvar med lov”, mens inngrep i rettighetene etter art 10 må være ”foreskrevet ved

²⁶ Kjølbro (2010) s 590.

²⁷ Sciacca mot Italia, i avsnitt 30-31.

²⁸ Kjølbro (2010) s 591.

²⁹ Kjølbro (2010) s 591.

³⁰ Kjølbro (2010) s 592.

³¹ Se for eksempel News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike, i avsnitt 42-43, som gjelder legalitetsvilkåret under EMK artikkel 10(2).

lov”. Ved begge formuleringene fastslår konvensjonen et legalitetsvilkår, og det er ikke ment å være noen realitetsforskjell mellom de to formuleringene.³²

2.3.3 Vilkåret om anerkjennelsesverdig formål

Dersom det skal kunne gjøres inngrep i rettighetene etter artikkel 8 eller 10, må det begrunnes i et av formålene som er opplistet i bestemmelsene. Opplistingen av de alternative formålene i de to bestemmelsene er uttømmende, og skal som utgangspunkt tolkes innskrenkende.³³ Til tross for dette er det sjeldent at dette vilkåret byr på problemer, idet de opplistede formålene er formulert tilstrekkelig bredt til å kunne dekke de fleste tilfeller hvor det er behov for å gjøre inngrep.³⁴ Dersom pressefriheten skal kunne gjøre inngrep i retten til eget bilde etter artikkel 8, må det mest nærliggende formålet være å ”beskytte andres rettigheter og friheter”. Dersom retten til eget bilde på den annen side skal kunne gjøre inngrep i pressefriheten etter artikkel 10, må det mest nærliggende formålet å ”verne andres omdømme eller rettigheter”.

2.3.4 Nødvendighetsvilkåret

Dersom det skal kunne gjøres inngrep i rettighetene etter art 8 eller 10, oppstilles det et vilkår om at inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn. Det følger av fast EMD-praksis at nødvendighetsvilkåret må motsvare et tvingende samfunnsmessig behov – ”a pressing social need”³⁵.

Dette innebærer for det første et krav om proporsjonalitet mellom det formål som søkes realisert ved inngrepet, og det middel som inngrepet representerer.³⁶ Dersom det for eksempel er avbildningen sammenholdt med billedteksten som utgjør en krenkelse av EMK artikkel 8, vil det utgjøre et uproporsjonalt stort inngrep å nedlegge totalforbud mot videre publisering av bildet alene.³⁷ For det annet må behovet for å gjøre inngrep kunne godtgjøres på en overbevi-

³² Kjølbro (2010) s 589.

³³ Kjølbro (2010) s 598.

³⁴ Kjølbro (2010) s 598.

³⁵ Jf bl. a. *Cumpana og Mazare mot Romania*, I avsnitt 88.

³⁶ Jf bl.a. *Cumpana og Mazare mot Romania*, i avsnitt 90.

³⁷ Se *News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike*, i avsnitt 59.

sende måte.³⁸ Noe mer presist innebærer kravet at det må foreligge relevante og tilstrekkelige grunner for inngrepet.³⁹

I vurderingen av om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn, har statene en viss skjønnsmargin. Skjønnsmarginens størrelse varierer etter hva slags rettsområde og hvilke bestemmelser det er tale om. For en nærmere fremstilling av skjønnsmarginen, viser jeg til avsnitt 5.2.4 nedenfor.

2.4 Hovedregelen i åndsverkloven § 45c

Bestemmelsen om retten til eget bilde er plassert i åvl. § 45c. Bestemmelsen har imidlertid lite med opphavsrett å gjøre, idet den egentlig er en personvernbestemmelse, som fulgte med da den gamle fotografiloven av 1961 ble opphevet, og skulle inkorporeres i åndsverkloven i 1995.

Åvl § 45c setter ikke forbud mot fotografering; bestemmelsen regulerer bare bruken av personbilder. Hovedregelen er at et fotografi som avbilder en person ikke kan gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede. Begrepet ”fotografi” må tolkes vidt i denne sammenheng, slik at det også omfatter enkeltbilder i videoopptak eller direktesendt fjernsynssending.⁴⁰ Dette er en regel med flere unntak; de behandles nedenfor, under avsnitt 3.5. Ofte blir andre bestemmelser anført i saker hvor åvl. § 45c like gjerne kunne ha vært anført. I slike tilfeller vil rettsstridsvurderingen gjøre seg gjeldende på samme måte, og en tilleggsvurdering etter § 45c kan bli overflødig. Likevel er ikke billedbruken nødvendigvis irrelevant, fordi det kan være den som gjør at det skjer en identifisering av den omtalte, som igjen er en forutsetning for at for eksempel reglene om vern av privatlivet kommer til anvendelse.⁴¹

³⁸ Kjølbro (2010) s 599. Kjølbro siterer EMD sin dom Funke mot Frankrike.

³⁹ Se for eksempel Krone Verlag GmbH & Co. KG mot Østerrike, i avsnitt 34; Rothe mot Østerrike, i avsnitt 48; og Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 31.

⁴⁰ Lunde (2009) s 100.

⁴¹ Wessel-Aas (2009).

2.5 Straffeloven § 390

Mens åvl § 45c setter forbud mot offentliggjøring av personbilder i alle tilfeller, krever strl. § 390 at offentliggjøringen utgjør en krenkelse av privatlivets fred. Høyesterett har tolket begrepet *krenkelse* slik at det må ha skjedd en rettsstridig inngripelse i privatlivets fred.⁴² Krenkelsesbegrepet har tradisjonelt blitt tolket dithen at det må være tale om utlevering av opplysninger som har en viss sensitivitet. Dette sensitivitetskravet ble for eksempel lagt til grunn ved rettsstridsvurderingen i Big Brother-saken.⁴³ Når det gjelder personbilder kan det imidlertid ikke stilles ytterligere sensitivitetskrav til innholdet i det aktuelle bildet, ut over at personbilder i seg selv *er* sensitive.

Et ytterligere krav til sensitivitet ville ikke være i samsvar med EMD sin forståelse av EMK artikkel 8: Som nevnt har EMD slått fast at personbilder er omfattet av privatlivsbegrepet, idet personbildet må anses å utgjøre et av hovedattributtene ved et menneskes personlighet.⁴⁴

2.6 Det ulovfestede personvernet

Enkelte ganger strekker ikke lovbestemmelsene til. For disse tilfellene har Høyesterett funnet at det eksisterer et alminnelig personvern på ulovfestet grunnlag. Dette såkalte ”personlighetens rettsvern” ble oppstilt i Høyesteretts dom i Rt 1952 s 1217. Senere, i Rt 2009 s 1568, har Høyesterett ytterligere utpenslet det ulovfestede vernet av retten til eget bilde.

I Høyesteretts dom i Rt 1952 s 1217 (To mistenkelige personer), ble Norsk Film AS kjent uberettiget til å vise filmen ”To mistenkelige personer”. Fremvisning ville være utilbørlig, og stride mot det alminnelige rettsvern for personligheten. Her etablerte Høyesterett et alminnelig personvern som gjelder på ulovfestet grunnlag, på formell lovs nivå,⁴⁵ og som rekker lenger enn lovbestemmelsene. Høyesterett sluttet seg til byrettens begrunnelse, som utdypet dette vernet grundigere. Byretten viste bl. a. til Knoph, som bekrefter at et slikt vern eksisterer i sin

⁴² Se bl. a. Rt 2007 s 687, i avsnitt 57.

⁴³ Rt 2007 s 687, i avsnitt 59 og 82.

⁴⁴ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 26.

⁴⁵ Borvik (2011) s 64.

Oversikt over Norges Rett. Høyesterett slo fast at personlighetens rettsvern omfattet et vern av retten til eget bilde, som gikk videre enn de dagjeldende bestemmelser i fotografiloven.⁴⁶

Videre slo Høyesterett i sin dom i Rt 2009 s 1568 (Tromsø 2018) konkret fast at retten til eget bilde kan gjelde på ulovfestet grunnlag ved tilfeller som faller utenfor åvl. § 45c. Saken gjaldt et bilde av en amerikansk snøbrettkjører – Andy Finch, som ble brukt uten samtykke av foretaket Tromsø 2018, i et prospekt som skulle promotere OL i Tromsø i 2018. Andy Finch kunne ikke få vern etter åvl. § 45c, fordi han aldri hadde vært bosatt i riket, hvilket er et vilkår for vern etter § 45c, jf § 58(3). Høyesterett fant etter dette at det også må gjelde en rett til eget bilde på ulovfestet grunnlag, som ikke tar hensyn til begrensningene i åvl. § 58.⁴⁷

⁴⁶ Rt 1952 s 1217, på side 1219.

⁴⁷ Rt 2009 s 1568, i avsnitt 38-41.

3 Rettskildene bak pressefriheten

3.1 Innledende betraktninger

Ytringsfriheten er en sentral del av fundamentet for et demokratisk samfunn, og har røtter langt tilbake i tid; helt til antikkens spede demokrati.⁴⁸ Pressen utgjør en helt sentral funksjon i demokratiet, og pressefriheten anses derfor som et av kjerneområdene for ytringsfriheten. Vernet av ytringsfriheten er forankret i EMK art 10, og i GrL. § 100, som begge blir fremstilt nedenfor. I dette kapittelet tar jeg også for meg de mer spesielle unntaksbestemmelsene i åvl. § 45c, som har sin begrunnelse i ytringsfriheten.

Ytringsfrihetens begrunnelse er tredelt: For det første er ytringsfriheten en forutsetning for et fungerende demokrati. Videre kreves ytringsfrihet for å finne frem til sannhet og dypere erkjennelse.⁴⁹ For det tredje er ytringsfriheten begrunnet i den enkeltes selvutfoldelse eller personlige utvikling.⁵⁰

3.2 EMK art 10

EMK artikkel 10 verner om retten til ytringsfrihet, og dermed pressefriheten. Bestemmelsen verner alle slags ytringer; uansett innhold eller form, og omfatter både meningsfrihet, og frihet til å motta og meddele opplysninger.⁵¹ Enhver har rett til ytringsfrihet etter bestemmelsen, og den kan påberopes av såvel fysiske som juridiske personer.⁵²

Den viktigste oppgaven til pressen er å gjøre allmenheten kjent med informasjon og ideer som er av samfunnsmessig relevans, og allmenheten har også rett til å motta slike opplysninger. Det er dette som utgjør pressens sentrale rolle som offentlighetens vakthund.⁵³ Artikkel 10 verner ikke bare om den konkrete informasjonen og de konkrete ideene som blir ytret av pressen, men også den formen de blir formidlet i. Det er ikke domstolene, og heller ikke EMD sin

⁴⁸ Høstmølingen (2012) s 260.

⁴⁹ Fliflet (2005) s 424.

⁵⁰ Høstmølingen (2012) s 260.

⁵¹ Kjølbro (2010) s 749.

⁵² Kjølbro (2010) s 750.

⁵³ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 102.

oppgave å overstyre pressen sitt syn vedrørende hva slags journalistiske teknikker som bør benyttes.⁵⁴

Ytringsfriheten etter artikkel 10 medfører også et ansvar, som er særlig tydelig for pressen. Det er en forutsetning at journalistene skriver i god tro, med grunnlag i pålitelige fakta, og videre at informasjonen som kommer ut er pålitelig og presis, og i samsvar med etiske retningslinjer for journalistikk.⁵⁵ Som en følge av de pliktene ytringsfriheten medfører, har Pressens Faglige Utvalg⁵⁶ utarbeidet et sett av etiske retningslinjer for god presseskikk i Vær Varsom-plakaten, som pressen skal legge til grunn for sin virksomhet. Ved et påstått brudd på god presseskikk kan PFU vurdere den aktuelle publikasjonen, og avgjøre om det har skjedd et brudd eller ikke. En avgjørelse fra PFU er ikke bindende for domstolene i en eventuell retts-sak om publikasjonen, men det har hendt at retten har lagt vekt på en PFU-avgjørelse i avvei-ningen mellom EMK artikkel 8 og 10.⁵⁷

Selv om pressefriheten omfatter ytringer i form av publisering av personbilder, må dette anses som et område hvor beskyttelsen av de avbildedes rettigheter er særlig viktig, idet slike bilder kan inneholde personlig og også intim informasjon.⁵⁸ På grunn av dette, og fordi et personbil-de er et særlig klart identifikasjonstegn, må pressen være spesielt forsiktig med bruk av per-sonbilder ved omtale av personer i forbindelse med straffbare og andre klanderverdige for-hold. Dette fremgår også av Vær Varsom-plakatens § 4.7. Når en person omtales i forbindelse med et straffbart eller klanderverdig forhold, må journalisten gjøre en vurdering av om ved-kommende skal identifiseres ved personbilde i det konkrete tilfelle. I denne vurderingen leg-ges det gjerne vekt på hvor kjent personen er; om det er tale om en alvorlig sak eller en mind-re alvorlig sak; og hvilket stadium saken er på. Følgelig taler det for identifisering for eksem-pel dersom vedkommende er en kjent ordfører som har blitt siktet for seksuell omgang med en mindreårig, mens det ikke taler for identifisering dersom vedkommende er en privatperson som er mistenkt for tyveri. Normalt sett skal pressen ikke bli sanksjonert i en retts-sak når de etiske retningslinjene for god presseskikk har blitt fulgt.

⁵⁴ Stoll mot Sveits, i avsnitt 146.

⁵⁵ Axel Springer AG mot Tyskland, i avsnitt 93.

⁵⁶ Heretter omtalt som PFU.

⁵⁷ Se Rt 2009 s 265, i avsnitt 61 og 62.

⁵⁸ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 59.

Tatt i betraktning personbilders sensitive karakter, må det videre legges vekt på at bilder som publiseres blader som er av rent underholdningsmessig art ofte utelukkende har til formål å tilfredsstille allmennhetens nysgjerrighet. Det må også vektlegges at de avbildede i bilder som blir brukt i slike blader gjerne føler seg forfulgt og trakassert av pressen.⁵⁹

3.3 Inngrepshjemmel i EMK artikkel 10(2)

3.3.1 Om vilkårene for inngrep

EMK artikkel 10 verner om pressefriheten, men vernet er ikke absolutt. I bestemmelsens annet ledd finnes en inngrepshjemmel, som gir mulighet til å gjøre inngrep i vernet under bestemte vilkår: Det kan kun gjøres inngrep i utøvelsen av rettighetene når tre kumulative vilkår er oppfylt: Inngrepet må (1) være foreskrevet ved lov, (2) være begrunnet i et av formålene i bestemmelsen, og (3) være nødvendig i et demokratisk samfunn.

Vilkårene for inngrep etter EMK artikkel 8 og 10 er sammenfallende, og tolkes for det vesentlige på lik måte. For en generell beskrivelse av vilkårene viser jeg derfor til fremstillingen under artikkel 8 ovenfor, i avsnitt 2.3.

3.3.2 Særlig om inngrep i pressefriheten

Pressen har en helt sentral funksjon i samfunnet, og dens ytringsfrihet tillegges derfor veldig stor betydning. Følgelig kreves mer tungtveiende grunner enn ellers for å kunne anse et inngrep som ”nødvendig i et demokratisk samfunn”, og skjønnsmarginen er snevrere enn ellers.⁶⁰ For at pressen skal kunne utøve sin viktige funksjon som samfunnets vakthund, nyter den en sterk beskyttelse ved videreformidlingen av emner med allmenn interesse.⁶¹ Pressefriheten omfatter således også videreformidling av opplysninger som består i andres ærekrenkelser; andres ulovlige ytringer; eller i andres brudd på taushetsplikten. Dersom de nasjonale domsto-

⁵⁹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 59.

⁶⁰ Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – med kommentarer (artikkel 10-59 samt tillægsprotokollene) (2011) s 824. Boken viser til EMD sin dom *Bladet Tromsø og Stensaas mot Norge*, i avsnitt 59.

⁶¹ *Kjølbrot* (2010) s 759.

lene dømmer pressen uten å skille mellom pressens egen fremsettelse og videreformidling av opplysninger, statuerer EMD som utgangspunkt krenkelse.⁶²

3.4 Grunnloven § 100

Helt siden Grunnloven ble vedtatt i 1814, har ytringsfriheten vært forankret i § 100. Men bestemmelsen fikk en ny, og mer moderne utforming i 2004. Pressefriheten er et av kjerneområdene for ytringsfriheten. Utgangspunktet i § 100 er materiell ytringsfrihet; man kan ikke på noen måte stilles til rettslig ansvar for en ytring. Alle slags ytringer er vernet, enten det er snakk om ord, handlinger, eller andre uttrykksmåter.

Bestemmelsens første ledd er generell, og slår fast at ytringsfrihet skal finne sted. Ytringsfriheten etter § 100 er imidlertid ikke absolutt; det kan under visse omstendigheter gjøres inngrep i den. Annet og tredje ledd oppstiller vilkårene for slike inngrep. Inngrepshjemmelen i fjerde ledd handler om forhåndssensur, og har ikke så stor interesse i denne sammenheng, idet avhandlingen tar sikte på saker hvor de berørte i etterkant av publiseringen påstår at den utgjorde en krenkelse av retten til eget bilde.

Inngrepshjemlene i annet og tredje ledd er forskjellige. For det første gjelder annet og tredje ledd forskjellige typer ytringer. Det er nærliggende å anta at ytringer som gir et bidrag til den offentlige debatten faller inn under tredje ledd, mens andre ytringer faller inn under annet ledd.⁶³ For det andre er vilkårene for å kunne gjøre inngrep forskjellige etter annet og tredje ledd. Det kreves mer tungtveiende grunner for at man skal kunne gjøre inngrep i ytringsfriheten etter tredje ledd, enn etter annet ledd.⁶⁴

3.5 Unntakene i åndsverkloven § 45c

Åndsverkloven oppstiller fem forskjellige unntak fra hovedregelen, som følgelig gir hjemmel til offentliggjøring av personbilde uten samtykke fra den avbildede. Unntakene oppstilles i §

⁶² Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – med kommentarer (artikkel 10-59 samt tillægsprotokollene) (2011) s 824-825.

⁶³ Borvik (2011) s 188.

⁶⁴ Borvik (2011) s 186.

45c 1. ledd, alternativ a) - e). Idet denne avhandlingen legger særlig vekt på forholdet til pressfriheten, faller alternativene d) og e) utenfor fremstillingen, da de ikke er relevante i den sammenheng. Alternativene a), b) og c) er generelle unntak fra hovedregelen, som er nødvendige for å sikre ytringsfriheten.

Et personbilde kan gjengis eller vises offentlig uten avbildedes samtykke når; a) avbildningen er av aktuell og allmenn interesse; b) personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet, eller; c) bildet gjengir større folkemasser eller hendelser som har allmenn interesse.

Det alternativet som nok skaper flest konflikter, er alternativ a). Et krav om allmenn interesse for å kunne gjøre inngrep i personvernet, enten det skriver seg fra åvl § 45c eller fra andre rettskilder, er et tema som vil bli grundigere behandlet under avveiningen nedenfor. Kravet om at avbildningen må ha aktuell og allmenn interesse innebærer at den gjerne har aktuell og allmenn interesse i én bestemt sak. I vurderingen av om bilder kan publiseres etter dette alternativet, må allmenhetens informasjonsbehov veies mot den avbildedes interesse i vern mot bruk i sammenhenger som kan virke belastende.⁶⁵

Alternativ c) er nødvendig for å gjøre for eksempel 17 mai-reportasjer. Alternativ b) står, slik Torvund beskriver det, i en mellomposisjon mellom alternativene a) og c), idet det ikke finnes noen folkemengde, og personbildet heller ikke er av allmenn interesse.⁶⁶

⁶⁵ Rt 2001 s 1691, på s 1694.

⁶⁶ Torvund (2012).

4 Relevant rettspraksis

4.1 Bakgrunn for valget av de aktuelle dommene

De siste årene har den EMD-drevne rettsutviklingen på området skutt fart, og det har blitt avsagt flere dommer som belyser temaet. På grunn av den senere utvikling, er som regel ikke rettspraksis på området fra før årtusenskiftet spesielt relevant.⁶⁷

Tradisjonelt sett har dommene som er avsagt i Høyesterett på området tatt utgangspunkt i norsk rett. Den EMD-drevne rettsutviklingen har imidlertid medført at fokuset er endret. Nå er det EMK artikkel 8 og 10 som er det viktigste vurderingstemaet. Nærmere om dette ovenfor, i kapittel 2.1.

Nedenfor følger et utvalg av dommer, som jeg anser som særlig relevante for avhandlingen. Det er rikelig med rettspraksis på området, og mange av dommene er av nyere dato. Jeg har derfor ikke kunnet ta for meg alle relevante dommer på området, men har måttet gjøre et utvalg. I mitt utvalg har jeg inntatt både avgjørelser som tar for seg påståtte krenkelser av retten til eget bilde, og avgjørelser som tar for seg påståtte krenkelser av pressefriheten. Det finnes imidlertid flest relevante avgjørelser vedrørende retten til eget bilde, og følgelig er det også flest av dem i utvalget. Dette har antakelig sammenheng med pressefrihetens særlig viktige stilling i demokratiet, og at de nasjonale domstolene kanskje har en høyere terskel for å statuere krenkelser av pressefriheten; nærmere om dette ovenfor, i avsnitt 3.3.2.

I mitt utvalg av rettspraksis har jeg inntatt avgjørelser både fra Høyesterett og EMD. Tatt i betraktning at det er EMK artikkel 8 og 10 som er avgjørende for avveiningen, på grunn av EMK sin særlige stilling i norsk rett jf mnskrl. § 3, kunne jeg kanskje nøyde meg med å behandle avgjørelser fra EMD. Avhandlingens tema er imidlertid å gi en fremstilling av rettstilstanden i norsk rett, og følgelig er det av avgjørende betydning hvordan Høyesterett forholder seg til de retningslinjer som er fastlagt av EMD.

Jeg har lagt vekt på å velge ut avgjørelser som kan belyse de forskjellige vurderingsmomentene i avveiningen på forskjellige måter, og da særlig de faste vurderingsmomentene som ble

⁶⁷ Wessel-Aas (2009).

tegnet opp av EMD i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland, se nedenfor, i avsnitt 5.2.2. Avgjørelsene jeg har valgt fra Høyesterett belyser Høyesteretts tilnærming til de EMD-relevante momenter på en god måte. Dette gjelder også Politivolds-saken, selv om den ble avsagt før EMD sine retningslinjer i avveiningen mellom retten til eget bilde og pressefriheten virkelig kom i søkelyset: Den vurderingen som ble gjort vedrørende billedbruken i saken kan, selv om den er knapp, relateres til vurderinger som i dag gjøres i spørsmålet om hvorvidt inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn, jf EMK artikkel 8(2) og 10(2). Videre belyser Bryllupsfotosaken tilnærmingen på en spesielt god måte: Her tok Høyesterett i betraktning nesten alle de faste vurderingsmomentene til EMD, flere år før EMD uttrykkelig tegnet dem opp.

Til slutt har jeg søkt å plukke ut avgjørelser som representerer et variert utvalg av typetilfeller og typer av situasjoner. Noen av de utvalgte sakene gjelder personbilder brukt i forbindelse med straffbare forhold og klanderverdige forhold, mens andre gjelder personbilder som viser den avbildede i sensitive situasjoner som vedkommende ikke har noe ønske om å bli avbildet i, selv om det ikke er tale om noe klanderverdig. Noen av sakene tar for seg billedbruken til den såkalte kjendispressen, mens andre igjen gjelder helt alminnelige folk, som ikke har noen interesse av å få sitt bilde offentliggjort. Til slutt har jeg også valgt noen saker vedrørende avbildninger av personer som sitter i makts- autoritets- eller tillitsposisjoner, uten at de avbildede nødvendigvis tidligere er kjente personer.

4.2 Sentrale dommer fra Høyesterett

4.2.1 Rt 1999 s 1541 (Politivold)

I juni 1994 ble en person pågrepet av politiet i Oslo, og mistenkt for promillekjøring med en stjålet lastebil. Hendelsen ble omtalt av Dagbladet dagen etter. Noen dager senere hadde Dagbladet et stort oppslag på førstesiden vedrørende hendelsen. Artikkelen omhandlet arrestasjonen av biltyven, som angivelig, mens han hadde hendene i håndjern, skulle ha blitt slått i ryggen av en politimann, mens en annen satte kneet i hodet hans. På førstesiden var det to bilder. Det ene viste politibetjenten A, som sto bøyd over arrestanten, med høyre arm klar til å slå. Det andre bilder viste arrestanten sammen med A, og tre andre politibetjenter. Inne i avisen var det inntatt en serie på syv bilder som dekket noen få sekunder fra pågripelsen. Bildene viste politibetjent A idet han slo arrestanten i ryggen, og en annen politibetjent idet ha satte kneet i hodet på arrestanten. Det syvende bildet dekket ca halve avissiden, og viste A sitt an-

sikt usladdet. Det var imidlertid omtvistet hvorvidt han var gjenkjennelig i bildet. I dagene etterpå publiserte Dagbladet to oppfølgingsartikler, og TV2 én artikkel, hvor noen av de samme bildene ble brukt om igjen.

A krevde oppreisning fra Dagbladet jf skl. § 3-6, på grunnlag av påståtte ærekrenkelser. A ble tilkjent oppreisning i Høyesterett. Teksten i artiklene ble ansett å være ærekrenkende fordi den fremsatte påstander om ulovlig politivold, uten at det fantes holdepunkter for at den maktutøvelsen som ble vist i bildene var større enn hva som var nødvendig for å få kontroll over arrestanten. Avgjørelsen ble også delvis begrunnet med at billedbruken utgjorde en unødvendig identifisering av A.

4.2.2 Rt 2008 s 489 (Plata)

Saken gjaldt et krav om oppreisning for krenkelse av privatlivets fred, jf strl. § 390 sammenholdt med skl. § 3-6. Mannen (A) som krevde oppreisning hadde blitt vist i en videosekvens i et TV-innslag, idet han ble ført til politiets lokaler etter å ha blitt pågrepet for kjøp av heroin i følge med sin fem år gamle stedatter. Politiet i Oslo hadde tilbudt NRK en sammenstilling av forskjellige videoopptak fra overvåkningskameraene rundt "Plata", under den forutsetning at filmen ble tilstrekkelig sladdet før visning. Den delen av filmen som viste A og stedatteren varte i 23 sekunder, og begge var filmet med ryggen til kameraet. På vei inn i politiets lokaler snudde imidlertid jenta på hodet, så man også fikk et glimt av ansiktets høyre profil.

Vedrørende stedatteren ble det inngått et forlik med de tre saksøkte, hvor hun mottok kr 150 000 til dekning av erstatning og saksomkostninger. Problemstillingen i saken retter seg derfor kun mot A.

Saken dreide seg om en påstått krenkelse av privatlivets fred jf strl. § 390, som i dette tilfellet i så fall utgjorde en krenkelse av retten til eget bilde. Hovedproblemstillingen i saken var om retten til eget bilde jf EMK artikkel 8 skulle gis forrang foran pressefriheten jf EMK artikkel 10. Retten frifant NRK, fordi innslaget på en slående måte beskrev alminneliggjøringen av narkotikamisbruk, og fordi identifiseringen var beskjeden. Plata-saken er den første saken i Norge hvor Høyesterett har tillatt bruk av en privatperson til å illustrere et samfunnsmessig problem.

4.2.3 Rt 2008 s 1089 (Bryllupsfoto)

Bakgrunnen for saken var Lars Lillo-Stenberg og Andrine Sæther sitt bryllup. Paret valgte å holde et utendørs bryllup med spesielle særtrekk, hvor for eksempel seremonien ble holdt på en holme, og bruden ankom seremonien i en åpen robåt. En fotograf fra Se og Hør tok bilder av seremonien fra omkring 250 meters hold uten at de involverte oppdaget det. Deretter ble bildene publisert i ukebladet uten samtykke.

På forsiden av det aktuelle nummeret var det et portrettbilde av Lars Lillo-Stenberg, som ikke var tatt i forbindelse med vigselen. Til artikkelen inne i bladet var det et stort bilde som viste Andrine Sæther som ble møtt av Lillo-Stenberg etter at hun hadde gått i land på holmen. Det var også et lite bilde av robåten, hvor ansiktene til de som satt i båten ikke var synlige. Videre var det et bilde av brudeparet idet de gikk fra holmen og inn til land. Det var også to bilder inne i bladet som ikke var tatt under vigselen. Det ene var et portrettbilde av paret, som var blitt redigert inn i et rødt hjerte. Det andre var et bilde som var blitt benyttet av Aftenposten tidligere, og viste Sæther og paret sitt barn, som Se og Hør hadde omtalt med galt navn. I tillegg til disse bildene, var det et par bilder som viste noen av gjestene i bryllupet.

Teksten til bildene var utelukkende formulert i positive vendinger, og inneholdt formuleringer som: ”BARBEINT: Andrine giftet seg barbeint, mens Lars hadde knallrøde sko til den lekre kremfargede bryllupsdressen.”; ”GIFT I FRILUFT: Andrines far geleidet bruden opp svaberget til en ventende Lars Lillo-Stenberg.”; og ”BRUDEFERDEN: Andrine Sæther ankom i båt sammen med seks brudepiker - ikke ulikt brudeferden i Hardanger.”

Sæther og Lillo-Stenberg krevde oppreisning av Se og Hør for en krenkelse av privatlivets fred i form av en krenkelse av retten til eget bilde, jf EMK artikkel 8 og strl. § 390, sammenholdt med skl. § 3-6. Saksøkerne anførte åvl. § 45c som subsidiært rettsgrunnlag. Høyesterett frifant Se og Hør. Retten begrunnet frifinnelsen med at en vigsel har en offentlig side, som innebærer et element av allmenn interesse, og at publikasjonen utelukkende var positiv, og derfor ikke kunne virke støtende for de avbildede på noen måte.

Bryllupsfotosaken er en dissensdom (3-2), hvor annenvoterende dommer Tønder tok motsatt standpunkt i forhold til førstvoterende. Tønder var uenig i førstvoterendes synspunkter vedrørende et bryllups offentlige sider, idet han mente at dette var betraktninger som i hovedsak gjorde seg gjeldende i gamle dager. Videre fremholdt han at det var uten betydning at sere-

monien foregår på et allment tilgjengelig sted; og at artikkelen ikke hadde tilstrekkelig allmenn interesse. Til slutt anså annenvoterende den hemmeligholdte avstandsfotograferingen for å tale i Se og Hørs disfavør, idet det tydet på at fotografen var på det rene med at hans tilstedeværelse på holmen ville ha forårsaket negative reaksjoner.

4.2.4 Rt 2009 s 265 (Memo)

Memo-saken handlet om billedbruken i en artikkel som omhandlet den generelle innvandringsdebatten. Artikkelen ble publisert i tidsskriftet Memo, som var et samfunnskritisk tidsskrift, med formål å danne grunnlag for å skape debatt. Et bilde av en libanesisk mann hadde uten samtykke blitt brukt som et helsides førstesidebilde i artikkelen. Bildet ble tatt da han deltok i et lovlig demonstrasjonstog mot Muhammed-karikaturene, som hadde skapt store reaksjoner da de ble gjengitt i publikasjonen Magazinet i 2005/2006. Demonstrasjonen fikk bred pressedekning, og bildet var tatt av en fotograf fra Dagbladet. Det aktuelle bildet viste mannen i nærbilde idet han holdt en knyttet høyrehånd opp i luften, og ifølge sin egen forklaring ropte ”Gud er stor”. I tilknytning til bildet var det skrevet med store bokstaver: ”Frykter sosial bombe”, og med noe mindre bokstaver ”Innvandring er vår tids største politiske utfordring, sier arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen”.

Bildet ble også brukt i mindre format inne i bladet, i tilknytning til overskriften ”Fremmedfrykten blir stueren”.

Mannen gikk til sak mot Memo, med påstand om krenkelse av retten til eget bilde, jf EMK artikkel 8 og åvl § 45c. Problemstillingen i saken var om avbildningen kunne bidra til en debatt av allmenn interesse. Bildet ble brukt i artikkelen selv om den ikke omhandlet de aktuelle demonstrasjonene. Mannen fikk medhold i Høyesterett. Retten begrunnet resultatet med at debatten i den aktuelle artikkelen hadde betydelig allmenn interesse, men at bildet ikke ga noe bidrag til debatten, idet det var tatt ut av sin opprinnelige sammenheng.

4.3 Sentrale dommer fra EMD

4.3.1 News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike (2000)

Klageren i saken er et medieforlag som gir ut magasinet *News*. I 1993 ble en rekke brevbomber sendt til flere østerrikske politikere. I etterkant av hendelsene ble B, som var et medlem av nynazistmiljøet, arrestert og siktet for drapsforsøk. Like etter dette publiserte magasinet *News*

et spesialnummer, samt en artikkel i sitt ordinære magasin, som omhandlet brevbombehendelsene; de høyreekstremes aktiviteter; og den mistenkte B. Begge publikasjonene var forsynt med en rekke bilder av B. Noen av bildene viste B alene, mens andre viste B sammen med andre personer fra nynazistmiljøet. Flere av bildene var tatt under en straffesak mot G.K., som var lederen for nynazistene. Videre var det også blitt publisert et bryllupsbilde av B. Teksten som var knyttet til bildene antydte at B var gjerningsmannen bak brevbombeterroreren.

B gikk til sak mot forlaget på grunn av billedbruken. Gjennom flere forskjellige rettsavgjørelser ble det nedlagt forbud mot at forlaget fikk publisere flere bilder av B i forbindelse med omtale av straffesaker mot ham, uavhengig av hva som ble skrevet i tilknytning til bildene i eventuelle artikler.

Forlaget klaget Østerrike inn for EMD, med påstand om at forbudet utgjorde en krenkelse av pressefriheten etter EMK artikkel 10. Forlaget fikk medhold i EMD, med den begrunnelse at det ikke var tilstrekkelig proporsjonalitet mellom det de nasjonale domstolene søkte å oppnå ved å gjøre inngrep i pressefriheten, og det middelet de brukte for å nå målet: Idet det var bildene sammenholdt med den tilknyttede teksten som krenket B sine rettigheter, utgjorde det et for stort inngrep å legge ned totalforbud mot videre publisering av bildene.

4.3.2 Krone Verlag GmbH & Co. KG mot Østerrike (2002)

Krone Verlag er et medieforetak i Wien, som gir ut avisen Kronenzeitung. Mellom mars og juni 1995 publiserte avisen flere artikler som omhandlet Hr. Posch, som arbeidet som lærer, og som samtidig var medlem av den østerrikske nasjonalforsamlingen, og Europaparlamentet. Artiklene var kritiske, og handlet om at han ikke var berettiget til lærerlønnen mens han satt i Europaparlamentet. Han ble i artiklene omtalt som en som urettmessig beriket seg selv. Flere bilder av Posch var tilknyttet artiklene. Dommen sier imidlertid ikke noe spesifikt om bildene, annet enn at de ikke avslørte private detaljer.

I August gikk Posch til sak mot medieforetaket, med påstand om nedleggelse av forbud mot videre publisering av bilder av ham, i tilknytning til saker som omhandlet ham som en som beriker seg selv urettmessig. Posch fikk medhold i førsteinstansen, og medieforetakets anke til ankeinstansen ble avvist. Medieforetaket fremsatte videre en ekstraordinær anke om lovførståelsen for Østerrikes Høyesterett, som imidlertid også ble avvist.

Krone Verlag klaget Østerrike inn for EMD, med påstand om at det nedlagte forbudet utgjorde en krenkelse av pressefriheten jf EMK artikkel 10. Medieforetaket fikk medhold i EMD. Domstolen begrunnet avgjørelsen med at Posch i kraft av sine politiske verv hadde entret den offentlige arena, og at bildene ikke avslørte private detaljer.

4.3.3 Peck mot Storbritannia (2003)

Klageren i saken er briten Geoffrey Dennis Peck. I august 1995 ble Peck fanget opp av et overvåkningskamera, da han gikk alene langs Brentwood High Street, med en kjøkkenkniv i hånden. Deretter forsøkte han å begå selvmord ved å kutte over håndleddene; dette ble imidlertid ikke fanget opp av kameraet. Operatøren av kameraet tilkalte politiet, som dro til stedet, tok kniven, og ga Peck medisinsk assistanse. Peck led av en tung depresjon på tiden da hendelsen fant sted.

I oktober 1995 publiserte bystyret i Brentwood⁶⁸ to bilder fra opptaket i CCTV-nyhetene⁶⁹, sammen en artikkel om at politiet, takket være videoovervåkingen, hadde avverget en potensielt farlig situasjon. I artikkelen stod det at en person hadde blitt observert med en kniv i hånda, som av politiet hadde blitt avvæpnet og ført til politistasjonen, hvor han ble avhørt og gitt assistanse. Pecks ansikt var ikke sladdet i bildene. Samme måned brukte "Brentwood Weekly News" et bilde fra opptaket i forbindelse med en artikkel som omhandlet overvåkningssystemet generelt. Heller ikke denne gang var Pecks ansikt sladdet. Videre ble et bilde fra opptaket brukt av lokalavisen "Yellow Advertiser", i en artikkel med overskriften "Tatt på fersken"⁷⁰, som handlet om den konkrete hendelsen. Fire måneder senere brukte avisen det samme bildet i en oppfølgingsartikkel.

⁶⁸ "Brentwood Borough Council". Et "Borough" er en by eller et district som er en administrative enhet, mens et "Council" er et administrativt organ, slik at begrepet "Borough Council" antakelig kan sammenliknes med det norske "bystyre". For enkelthets skyld omtaler jeg derfor "Brentwood Borough Council" som "bystyret" i det følgende. Kilde: www.oxforddictionaries.com.

⁶⁹ CCTV (forkortelse for Closed Circuit Television) er betegnelsen på et lukket fjernsynssystem, hvor opptakene blir distribuert innenfor et klart avgrenset område. Systemet brukes ofte i forbindelse med overvåking. Kilde: Snl.no/internt_fjernsyn.

⁷⁰ "Gotcha".

I tillegg til offentliggjøring i avisene, ble utdrag fra opptaket i oktober 1995 også brukt i en lokal TV-sending, med et publikum på rundt 350 000 seere. Denne gangen hadde Pecks ansikt blitt sladdet. Sladdingen ble imidlertid senere ansett som utilstrekkelig i et av klageorganene til pressen. Opptaket ble også utlevert til produsentene av ”Crime Beat”, som var et nasjonalt TV-program med omlag 9.2 millioner seere. Bystyret hadde satt som vilkår for utleveringen at Pecks ansikt ble sladdet i sendingen. Ansiktet til Peck ble sladdet i den aktuelle episoden av Crime Beat, men imidlertid ikke i traileren til episoden.

I oktober/november 1995 ble Peck oppmerksom på offentliggjøringen av opptaket ved at en nabo fortalte at han hadde sett ham på TV. Da Peck fremdeles var i en tung depresjon, gjorde han ikke noe videre med saken. I mars 1996 fortalte venner av Peck ham at de hadde sett ham i traileren til Crime Beat. Det viste seg også at venner og familie hadde gjenkjent ham i de sladdede bildene i episoden. Etter dette uttalte Peck seg flere ganger i media, mot de forskjellige publikasjonene.

I april 1996 klagde Peck til tre av pressens klageorganer som dekket de forskjellige avisene og TV-kanalene som hadde publisert bildene og videoene av ham, med påstand om krenkelse av privatlivet, og at han hadde blitt urettferdig behandlet. Han fikk medhold i to av klageorganene. I mai 1996 krevde han en rettslig prøvelse for domstolene av bystyrets utlevering av de aktuelle opptakene. Kravet ble avvist både av førsteinstansen og av ankeinstansen.

På dette grunnlag klaget han Storbritannia inn for EMD, med påstand om at offentliggjøringen av opptakene utgjorde et uproporsjonalt inngrep i hans rett etter EMK artikkel 8. Videre inneholdt klagen en påstand om at han ikke hadde hatt tilstrekkelig prøvingsrett av artikkel 8 ved de nasjonale domstolene, jf artikkel 13. EMD ga Peck medhold i klagen vedrørende artikkel 8. Domstolen begrunnet avgjørelsen med at det ikke fantes relevante eller tilstrekkelige grunner til å rettferdiggjøre offentliggjøringen av opptaket, fordi opptaket innebar en stor grad av identifisering, og fordi det ikke hadde blitt innhentet samtykke til offentliggjøringen på forhånd.

Idet denne avhandlingen tar for seg forholdet mellom EMK artikkel 8 og 10, redegjør jeg ikke nærmere for EMD sin behandling av klagen under EMK artikkel 13. For helhetens skyld nevner jeg imidlertid at EMD ga Peck medhold i klagen også vedrørende artikkel 13. Domstolen

fant at Peck ikke hadde hatt tilstrekkelig prøvningsrett, blant annet fordi avgjørelsene til presens klageorganer manglet rettskraft.

4.3.4 Von Hannover mot Tyskland (nr. 1) (2004)

Caroline von Hannover er datter av Prins Rainer III av Monaco. Hun opplevde gjennom flere år å bli forfulgt av pressen, og prøvde uten hell å stoppe tabloidene i flere europeiske land – gjerne ved å gå rettens vei – fra å publisere bilder som viste hennes privatliv. Til slutt klaget hun Tyskland inn for EMD, med påstand om at de tyske domstolene hadde krenket hennes rett til eget bilde etter EMK artikkel 8. Bakgrunnen for klagen var tre forskjellige rettssaker hvor pressen hadde fått medhold, og som alle gikk for Tysklands føderale forfatningsdomstol som siste nasjonale instans. Rettssakene gjaldt flere serier av bilder, publisert i forskjellige tyske magasiner.

Den første serien av bilder avbildet Caroline von Hannover i forskjellige dagligdagse situasjoner, som når hun var på shopping; på restaurant; på hesteryggen; og sammen med barna i forskjellige situasjoner. I den andre serien var hun avbildet på skiferie; sammen med prins Ernst August under et ridearrangement, på sykkelturn og på tennisbanen; og på vei ut av sitt hus i Paris. I den tredje serien var det flere bilder av henne på Monte Carlo Beach Club, iført badedrakt og et håndkle, hvor hun snublet og falt.

EMD tok klagen delvis til følge, og vurderte domstolenes behandling vedrørende noen av de aktuelle bildeseriene; som hadde vært publisert i magasinene Bunte og Neue Post. Problemtillingen i saken var om avbildningene hadde kunnet bidra til en debatt av allmenn interesse. EMD kom til at det ikke var tilfellet, og at det følgelig hadde skjedd en krenkelse av EMK artikkel 8.

4.3.5 Rothe mot Østerrike (2012) og Küchl mot Østerrike (2012)

Disse to sakene henger tett sammen, idet de deler det samme faktum. Av den grunn presenteres de også samlet. EMD gjør mange like betraktninger i de to sakene, men for helhetens skyld behandler jeg likevel begge to. Videre er også Verlagsgruppe News GmbH og Bobi basert på det samme faktum, men den er bygget på en annen rettssak en de to førstnevnte.

Ulrich Küchl var prost i Eisgarn kloster, og frem til juli 2004 rektor ved St. Pölten presteseminar, som utdanner romersk-katolske prester. Wolfgang Rothe var frem til juli 2004 viserektor ved samme seminar, og i tillegg var han biskopen av St. Pölten bispedømme sin personlige sekretær. I juli 2004 publiserte magasinet Profil, som blir utgitt av Verlagsgruppe News GmbH en artikkel som omhandlet politiets etterforskninger vedrørende nedlastning av barnepornografi ved seminaret. Videre stod det i artikkelen at politiet hadde funnet bilder av medlemmer fra seminaret som deltok i homoseksuelle aktiviteter, og til slutt at det hadde skjedd homoseksuelle tilnærmelser mot medlemmer av seminaret, som innebar misbruk av autoritet. Artikkelen var supplert med ett bilde av Küchl, hvor han stod i en hage, samt et intervju hvor han uttalte at han ikke trodde det hadde foregått slike aktiviteter i seminaret, og at det hele dreide seg om en hevnaksjon fra en tidligere student ved seminaret. Det ble ikke publisert noen bilder av Rothe i denne artikkelen.

Senere samme måned publiserte Profil en artikkel, som omtalte de aktuelle hendelsene ved seminaret som en pornoskandale, og videre antydte at biskopen kjente til de aktuelle hendelsene. Artikkelen var supplert med ett bilde av Küchl. Bildet viste Küchl idet han holdt venstrearmen rundt en student, og holdt studentens håndledd med venstre hånd. Videre holdt han sin høyre hånd i skrittet til studenten. Bildet ble tatt under en fødselsdagsfest. Küchl sitt ansikt var identifiserbart på bildet, og han ble identifisert med navn i artikkelen. Küchl var sitert i artikkelen, idet han hadde uttalt at bildet kunne tolkes på forskjellige måter. Artikkelen var videre supplert med to bilder fra en julefest i Rothes leilighet. Det første viste Rothe idet han skulle til å omfavne en student, mens det andre viste de to idet de var i ferd med å gi hverandre et tungekys. På det sistnevnte bildet var Rothes øyne lukket, og munnen var halvåpen. Ansiktet til Rothe var identifiserbart på bildene, og Rothe ble identifisert med navn i artikkelen. Rothe var sitert i artikkelen, idet han hadde uttalt at alle deltakerne på julefesten hadde omfavnet hverandre på vennskapelig vis.

I august 2004 gikk både Küchl og Rothe til sak mot Verlagsgruppe News GmbH, med påstand om oppreisningserstatning, fordi artiklene og bildene utgjorde en ærekrenkelse, og en krenkelse av privatlivet. Verken Küchl eller Rothe fikk medhold i førsteinstansen, og anket derfor til ankeinstansen. Anken ble imidlertid avvist. Av den grunn klaget både Küchl og Rothe Østerrike inn for EMD, med påstand om krenkelse av privatlivet, jf EMK artikkel 8. Ingen av dem fikk medhold i EMD. Domstolen la til grunn de faste vurderingsmomentene som ble teg-

net opp i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland, og fant at de nasjonale domstolene hadde foretatt en velbalansert avveining mellom retten til eget bilde og pressefriheten.

4.3.6 Verlagsgruppe News og Bobi mot Østerrike (2012)

Ved siden av den nevnte saken hvor Küchl og Rothe krevde oppreisning fra Verlagsgruppe News GmbH, gikk Küchl også til sak mot medieforetaket og sjefsredaktøren for magasinet profil; Emil Bobi, med påstand om nedleggelse av forbud mot videre publisering av bildene av ham. I denne omgang fikk Küchl medhold. Følgelig klaget Verlagsgruppe News GmbH og Emil Bobi Østerrike inn for EMD, med påstand om at det nedlagte forbudet utgjorde en krenkelse av pressefriheten, jf EMK artikkel 10. Medieforetaket og Bobi fikk ikke medhold i EMD. Domstolen la til grunn de faste vurderingsmomentene som ble tegnet opp i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland, og fant at de nasjonale domstolene hadde foretatt en velbalansert avveining mellom retten til eget bilde og pressefriheten.

4.3.7 Von Hannover mot Tyskland (nr. 2) (2012)

Selv om den første dommen falt i Caroline von Hannovers favør i EMD, sluttet ikke pressen å vise interesse for prinsessen. Flere bilder ble publisert av sladderpressen, og Caroline gikk til sak sammen med sin mann. I denne omgang dreide det seg om tre bilder publisert i magasinet Frau im Spiegel, og et bilde publisert i magasinet Frau Aktuell. Bildene viste prinsessen og familien på skiferie i St. Moritz ved flere anledninger. I tillegg var det også publisert bilder av Prins Rainier III, med tilknyttet tekst som omhandlet hans sykdom.

Caroline von Hannover og mannen fikk ikke medhold i de tyske domstolene, og klaget derfor Tyskland inn for EMD, med påstand om brudd på EMK artikkel 8. Klagen for EMD gjaldt fire forskjellige rettssaker vedrørende disse bildene, hvorav Caroline von Hannover var saksøker i to av dem, mens hennes mann var saksøker i de to andre. Von Hannover og mannen fikk ikke medhold i EMD. Denne gangen hadde publikasjonene hatt en viss allmenn interesse på grunn av Prins Rainiers sykdom, og Domstolen kom til at de nasjonale domstolene hadde foretatt en velbalansert avveining, innenfor rammene av statenes skjønnsmargin.

4.3.8 Von Hannover mot Tyskland (nr. 3) (2013)

Nok en gang hadde Caroline von Hannover uten hell forsøkt å få de nasjonale domstolene til å nedlegge forbud mot videre publisering av hennes personbilder. Følgelig klaget hun Tyskland inn for EMD med påstand om krenkelse av EMK artikkel 8, grunnet sviktende beskyttelse av retten til eget bilde. Denne gangen gjaldt saken kun ett personbilde, som hadde blitt publisert i magasinet *7 Tage* i mars 2002. Bildet viste von Hannover og hennes mann på ferie, på et uidentifiserbart sted. Videre var det flere bilder av von Hannover-familiens feriebolig, som ligger på en øy utenfor Kenya. Artikkelen bildene var tilknyttet, omhandlet en ny trend blant kjendisene; nemlig å leie ut feriehusene sine.

Caroline von Hannover fikk ikke medhold i EMD. Domstolen la til grunn for vurderingen de faste vurderingsmomentene som ble tegnet opp i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og i Axel Springer AG mot Tyskland. Domstolen la avgjørende vekt på hvilken kontekst bildet ble publisert i: Den aktuelle artikkelen handlet om utleietrenden blant kjendisene; et tema Doms-tolen anså for å ha allmenn interesse. Artikkelen handlet om familien von Hannover, og deres deltakelse i den aktuelle utleietrenden. Av den grunn kunne det aktuelle bildet også bidra til en debatt av allmenn interesse.

Von Hannover mot Tyskland (nr. 3) er kun publisert på fransk. Derfor har jeg bare kunnet ta utgangspunkt i sammendraget av dommen, som fremgår av en pressemelding publisert på HUDOC.echr.coe.int.

4.3.9 Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge (2014)

Lars Lillo-Stenberg og Andrine Sæther fikk ikke medhold i Høyesterett, og valgte derfor å klage Norge inn for EMD, med påstand om brudd på EMK artikkel 8. Vedrørende beskrivelse av faktum i saken, viser jeg til avsnitt 4.2.3, ovenfor. De avbildede fikk heller ikke medhold i EMD. Domstolen la til grunn for vurderingen de faste vurderingsmomentene som ble tegnet opp i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og i Axel Springer AG mot Tyskland. Domstolen kom til at publikasjonen hadde et element av allmenn interesse, og sluttet seg videre til Høy-esteretts argument om at publikasjonen hadde en utelukkende positiv vinkling. Videre fant EMD at Høyesterett hadde foretatt en velbalansert avveining mellom EMK artikkel 8 og artikkel 10, innenfor rammene av skjønnsmarginen.

5 Avveiningen mellom de to interessene

5.1 Innledende om avveiningen

Personvernet jf EMK artikkel 8, og ytringsfriheten jf EMK artikkel 10, er to helt sentrale, og også konkurrerende menneskerettigheter. Det må følgelig foretas en avveining mellom to tungtveiende og i utgangspunktet likeverdige interesser. Målet med avveiningen er å finne en rimelig balanse mellom rettighetene, som sikrer at både vernet av retten til eget bilde og vernet av pressefriheten kan ivaretas på en tilfredsstillende måte.

Mens norske lovbestemmelser ligger i bunn, er det EMK artikkel 8 og 10 som setter de egentlige rammene for forholdet mellom de to interessene. Det er inngrepshjemlene i bestemmelsenes annet ledd som sørger for at en avveining mellom interessene er mulig; uten inngrepshjemler kunne bestemmelsene vanskelig ha eksistert ved siden av hverandre, idet de ville ha stilt like sterkt i alle situasjoner.

Det første vilkåret for inngrep er legalitetsvilkåret, det andre er vilkåret om anerkjennelsesverdig formål, og det tredje er nødvendighetsvilkåret. Både legalitetsvilkåret og vilkåret om anerkjennelsesverdig formål er forholdsvis faste, og byr som regel ikke på de største problemene – i alle fall ikke på det området avhandlingen behandler. I de sakene som er relevante i denne sammenheng, er det det tredje vilkåret – nødvendighetsvilkåret – som hovedsakelig er tvistens kjerne. Spørsmålet er hva som skal til for at et inngrep i EMK artikkel 8 eller 10 kan anses å være nødvendig i et demokratisk samfunn, og som nevnt må det være proporsjonalitet mellom det formål inngrepet skal tjene, og det middel inngrepet representerer.

5.2 Analyse av foreliggende praksis

5.2.1 Innledende betraktninger

Hovedkjernen i avveiningen er en sammenliknende analyse av den foreliggende praksis som er av relevans; nemlig de rettsavgjørelsene som er presentert ovenfor. I de forskjellige rettsavgjørelsene legges det vekt på mange forskjellige momenter i spørsmålet om hvorvidt inngrepet var nødvendig i et demokratisk samfunn, og mange av dem går igjen i de forskjellige avgjørelsene.

5.2.2 De faste vurderingsmomentene i EMD

5.2.2.1 De faste vurderingsmomentenes opprinnelse

I von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland⁷¹, som ble avsagt samme dag, tegner EMD opp et sett av konkrete vurderingsmomenter som skal anvendes på sakens fakta ved avveiningen mellom EMK artikkel 8 og 10.⁷² Idet von Hannover mot Tyskland (nr. 2) tar utgangspunkt i artikkel 8 mens Axel Springer AG mot Tyskland tar utgangspunkt i artikkel 10, er det tydelig at det er de samme momentene som skal legges til grunn enten det er pressen eller den avbildede som er saksøker. Vurderingsmomentene er basert på tidligere vektlagte momenter i EMD-saker som gjelder slike avveininger. I senere saker har EMD fulgt opp denne linjen, og lagt de samme vurderingsmomentene til grunn. Følgelig omtaler jeg dem som de faste vurderingsmomentene. Selv om mange av de samme momentene har blitt vektlagt i sakene forut for von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland, bidrar fastleggelsen av vurderingsmomentene til økt forutsigbarhet: Det er nå helt klart hvilke kriterier de nasjonale domstolene skal legge til grunn ved avveiningen mellom EMK artikkel 8 og 10. Dette er en klar forbedring, særlig fra dommene som ble avsagt rett etter årtusensskiftet, hvor det kan virke noe tilfeldig hvilke momenter EMD legger til grunn for avveiningen.

På grunn av fastleggelsen av disse momentene, har vurderingstemaet i og i sakene etter von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland i stor grad vært om og i hvilken grad de nasjonale domstolene har lagt vekt på de konkrete vurderingsmomentene.

De forskjellige momentene er (1) hvorvidt avbildningen har kunnet bidra til en debatt av allmenn interesse; (2) hvor kjent den avbildede er, og hva som er publikasjonens tema; (3) den avbildedes tidligere holdning til pressen; (4) innholdet i, formen til, og konsekvensene av

⁷¹ Axel Springer AG mot Tyskland gjaldt publiseringen av to artikler om en kjent skuespiller, som hadde blitt arrestert for besittelse av narkotika. Artikkelen inneholdt både opplysninger om arrestasjonen og den påfølgende straffesaken, og bilder av skuespilleren. Jeg behandler ikke avgjørelsen nærmere i avhandlingen, fordi EMD bare i liten grad problematiserer billedbruken. Når EMD i denne avgjørelsen tegner opp de faste vurderingsmomentene, tydeliggjøres det imidlertid at momentene skal legges til grunn både ved vurderingen av bilder og tekst.

⁷² Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 109-113, og Axel Springer AG mot Tyskland, i avsnitt 90-95.

publikasjonen; (5) omstendighetene rundt fotograferingen; og (6) alvorlighetsgraden til de idømte sanksjoner. Nr. (6) legges bare til grunn i saker om krenkelser av EMK artikkel 10.

5.2.2.2 Bidrag til en debatt av allmenn interesse

For at et personbilde skal kunne offentliggjøres, må avbildningen kunne bidra til en debatt av allmenn interesse. Dette må anses som det viktigste vurderingsmomentet i avveiningen,⁷³ og går igjen i så godt som alle de relevante rettsavgjørelsene. Dette vurderingsmomentet må i mange tilfeller anses som et overordnet moment, idet formålet med flere av de andre momentene er å avgjøre om avbildningen kan bidra til en debatt av allmenn interesse. Formuleringen ”å bidra til en debatt av allmenn interesse” innebærer at det kreves mer enn at avbildningen i seg selv har allmenn interesse. Høyesteretts dom i Memo-saken er illustrerende i denne sammenheng: Selv om bildet som ble brukt på forsiden av magasinet i seg selv kunne ha allmenn interesse, ga det ikke noe bidrag til en debatt av allmenn interesse, idet det var tatt ut av sin opprinnelige sammenheng.

I begrepet ”allmenn interesse” ligger det at det må være snakk om informasjon som har en viss samfunnsmessig relevans. Det er imidlertid ikke bare saker som vedrører politikk eller kriminalitet som kan ha allmenn interesse; også saker av mer underholdningsmessig karakter, som sport eller kultur, kan ha allmenn interesse.⁷⁴

Straffeprosessuelle skritt er offentlige handlinger, og straffbare og klanderverdige forhold er saker som allmennheten i prinsippet har interesse av å bli informert om. I slike saker har allmennheten krav på mest mulig korrekt informasjon, fordi kriminaliteten angår oss alle.⁷⁵ Dette ble lagt til grunn i Plata-saken, hvor avbildningen i tillegg ga et klart bidrag til en debatt av allmenn interesse. Fordi mannen som kjøpte heroin ikke skilte seg negativt ut på noe vis, og samtidig var i følge med sin stedatter, beskrev innslaget alminneliggjøringen av narkotikamisbruk på en slående måte. Høyesterett slo fast at det som ble søkt formidlet ved det aktuelle innslaget vanskelig kunne ha blitt formidlet på en likeverdig måte uten den aktuelle delen av

⁷³ Se for eksempel von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 109.

⁷⁴ Se for eksempel von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 109.

⁷⁵ Se NOU 1999:27, på side 127, og Axel Springer AG mot Tyskland, i avsnitt 96.

innslaget.⁷⁶ I Peck-saken ble det lagt vekt på myndighetenes sterke interesse i å bekjempe kriminalitet. Domstolen bemerket så CCTV-systemets viktige funksjon i å oppdage og forebygge kriminalitet, og at den funksjonen ville kunne utøves mer effektivt dersom systemet og dets fordeler ble gjort kjent for allmennheten.⁷⁷ Av disse uttalelsene kan det utledes at nyhetsartikler som omhandler overvåkningssystemet, prinsipielt sett vil bidra til en debatt av allmenn interesse. I den aktuelle saken la imidlertid EMD stor vekt på at kommunen kunne ha oppnådd de samme målene ved bruk av andre metoder.⁷⁸

Så lenge temaet om allmenn interesse blir berørt i vurderingen, spiller det ikke nødvendigvis avgjørende rolle at det aktuelle vurderingsmomentet fremgår implisitt av de øvrige vurderingsmomentene i saken. I Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge bemerket EMD at Høyesterett i Bryllupsfotosaken ikke fastslo at den aktuelle publikasjonen i Se og Hør hadde allmenn interesse. EMD sluttet seg imidlertid til Høyesteretts premiss om at et bryllup har en offentlig side. Videre la Domstolen til at en artikkel om et bryllup ikke utelukkende kan ha til formål å tilfredsstillere offentlighetens nysgjerrighet, eller å avsløre private detaljer. På dette grunnlaget slo EMD fast at publikasjonen hadde et element av allmenn interesse.

At saker som ikke nødvendigvis er av stor samfunnsbetydning etter dette kan ha allmenn interesse, medfører imidlertid ikke at det ikke finnes en nedre grense for hva som kan publiseres. I von Hannover mot Tyskland (no. 1) konkluderte EMD med at publikasjonen ikke bidro til en debatt av allmenn interesse, fordi de publiserte bildene utelukkende angikk detaljer i Caroline von Hannovers privatliv, og fordi de ikke omhandlet utøvelsen av noen offisielle funksjoner.⁷⁹ På den annen side skal det ikke nødvendigvis mye til før en artikkel som er skrevet i rent underholdningsøyemed, har tilstrekkelig allmenn interesse: I von Hannover mot Tyskland (nr. 2) uttalte EMD at en reportasje om en persons privatliv som utelukkende har til formål å stille offentlighetens nysgjerrighet, ikke lett kan ha allmenn interesse.⁸⁰ I den aktuelle saken ble det imidlertid konkludert med at reportasjen hadde tilstrekkelig allmenn interesse,

⁷⁶ Rt 2008 s 489, i avsnitt 54.

⁷⁷ Peck mot Storbritannia, i avsnitt 79.

⁷⁸ Peck mot Storbritannia, i avsnitt 80. Problemet var den utstrakte identifisering av Peck; nærmere om dette nedenfor, i avsnitt 5.2.3.1.

⁷⁹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 76-77.

⁸⁰ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 110.

fordi deler av reportasjen med tilhørende bilder, omhandlet prinsen av Monaco sin sykdom. I von Hannover mot Tyskland (nr. 3), anså EMD publikasjonen for å ha tilstrekkelig allmenn interesse, fordi den omtalte en trend blant kjendiser om å leie ut feriehusene sine.⁸¹

Videre kan reportasjer om forhold som ikke objektivt sett er interessante, bidra til en debatt av allmenn interesse når forholdene fremstår som klanderverdige, eller kanskje også dobbeltmoraliske, i en bestemt kontekst. I Verlagsgruppe News-saken støttet EMD seg til de nasjonale domstolenes argument om at allmennheten hadde rett til å bli informert om forhold som var i strid med den romersk-katolske kirkens fordømmelse av homoseksualitet som en synd.⁸² I Küchl-saken og Rothe-saken var EMD videre enig i tilføyelsen om at dette var særlig tydelig når det var tilfeller av homoseksuell atferd på et presteseminar som skulle utdanne fremtidige prester.⁸³

5.2.2.3 Hvor kjent den avbildede er, og hva som er publikasjonens tema

Kjente personer må i større grad enn andre tåle at deres personbilde blir brukt av pressen uten samtykke, fordi en avbildning av en kjent person lettere vil ha allmenn interesse enn ellers. Det vil normalt være en glidende overgang mellom kjente personer og andre, slik at avbildningen vil ha større allmenn interesse jo mer kjent personen er. EMD skal i utgangspunktet legge til grunn de nasjonale domstolenes vurdering vedrørende hvor kjent den avbildede er, og det særlig hvor den avbildede kun er nasjonalt kjent.⁸⁴

Men også en person som ikke er kjent kan bli dratt inn i en hendelse av aktuell og allmenn interesse, slik at bilder av personen fra denne hendelsen kan bli brukt uten samtykke. Plata-saken, hvor en privatperson ble brukt for å illustrere et samfunnsmessig problem, er et godt eksempel på det. I Memo-saken bemerket Høyesterett at en person som ikke er kjent kan også velge å opptre på en måte som gjør at vernet etter EMK artikkel 8 ikke kan påberopes, ved å

⁸¹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 3), jf pressemeldingen publisert på HUDOC.echr.coe.int.

⁸² Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 75.

⁸³ Küchl mot Østerrike, i avsnitt 54-55, og Rothe mot Østerrike, i avsnitt 70-71.

⁸⁴ Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 82.

tre inn i offentligheten, for eksempel ved å delta i en debatt av allmenn interesse.⁸⁵ Her ble det lagt vekt på den avbildedes beskjedne inntreden i den offentlige arena. Høyesterett sammenliknet saken med EMD sin dom News Verlags GmbH Co. KG mot Østerrike, hvor den avbildede hadde satt seg selv i allmennhetens søkelys ved å uttrykke høyreekstreme synspunkter, og bemerket at det ikke var tilfelle for den avbildede i Memo-artikkelen. Han hadde ikke handlet ekstremistisk, men kun deltatt i et lovlig demonstrasjonstog fordi han, i likhet med store deler av den muslimske verden, hadde opplevd en krenkelse av sin religion.⁸⁶

I Krone Verlag-saken uttalte EMD at det spiller liten rolle om en person er kjent, men at det som teller er hvorvidt vedkommende har trådt inn i den offentlige arena. Dette var det ingen tvil om i den aktuelle saken, idet den avbildede var politiker.⁸⁷ Denne uttalelsen endrer ikke på det faktum at avbildninger av kjente personer lettere har allmenn interesse enn avbildninger av andre, men må antakelig forstås slik at det ikke er et vilkår at personen er kjent, for at avbildningen skal kunne ha allmenn interesse.

Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at den avbildede er kjent innenfor en avgrenset gruppe av mennesker. I Verlagsgruppe News-saken støttet EMD seg til de nasjonale domstolenes vektleggelse av at Küchl ikke måtte anses som en kjent person, fordi han ikke var kjent blant folk flest, men kun innenfor den romersk-katolske kirke.⁸⁸

Videre må det legges vekt på hva som er publikasjonens tema. Det går et viktig skille mellom reportasjer som kan bidra til en debatt av samfunnsmessig relevans, for eksempel om politikere og deres samfunnsmessige funksjoner, og reportasjer som ikke har slik samfunnsmessig relevans. I den første typen av saker utøver pressen sin rolle som ”vakthund”, mens den ikke gjør det i den siste typen. Hvor temaet for reportasjen utelukkende er av en slik karakter at formålet er å tilfredsstille lesernes nysgjerrighet, taler det for å gi pressefriheten en snevrere fortolkning enn ellers.⁸⁹

⁸⁵ Rt 2009 s 265, i avsnitt 44-45. Høyesterett viser til avsnitt 37 i EMD sin dom Krone Verlag GmbH & Co. KG mot Østerrike.

⁸⁶ Rt 2009 s 265, i avsnitt 52. Høyesterett siterer avsnitt 56 i News Verlag GmbH & Co. KG mot Østerrike.

⁸⁷ Krone Verlag GmbH & Co. KG mot Østerrike, i avsnitt 37.

⁸⁸ Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 79 sammenholdt med avsnitt 82.

⁸⁹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 110.

Det kan imidlertid foreligge en risiko for at magasinene bruker et tema av allmenn interesse som påskudd for å kunne publisere private bilder. Denne risikoen ble påpekt av avbildede i von Hannover mot Tyskland (nr. 2).⁹⁰ EMD viste til Tysklands forfatningsdomstols uttalelse om at hvor en artikkel kun var et påskudd for å publisere et bilde av en kjent person, ville ikke artikkelen gi noe bidrag til den offentlige meningsdannelse, og følgelig var det ingen grunn til å gi pressefriheten forrang. Det kan kanskje diskuteres om dette var et godt argument for å avvise den påpekte risikoen, men når alt kommer til alt vil man uansett aldri kunne helgardere seg mot at pressen bruker et tema av allmenn interesse på en slik måte.

5.2.2.4 Den avbildedes tidligere holdning til pressen

I flere av avgjørelsene har et av vurderingsmomentene vært hvilken holdning de berørte har hatt til pressen ved tidligere anledninger. Selv om dette vurderingsmomentet kan tillegges vekt, slår Domstolen fast i de aktuelle avgjørelsene at tidligere samarbeid med pressen ikke kan være et argument for å frata de berørte alt vern mot offentliggjøring av personbilder.⁹¹ I News Verlags-saken nevnes det som en del av begrunnelsen for utfallet at B hadde entret den offentlige arena en stund før brevbombehendelsene, ved å utprege seg som en høyreekstrem. Det ser ikke ut som om momentet tillegges uforholdsmessig stor vekt, hvilket samsvarer med den generelle beskrivelsen av momentet i von Hannover mot Tyskland (nr. 2).⁹² I Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge opplyser Domstolen at den ikke besitter noen informasjon på dette punktet.⁹³ Likevel konkluderte EMD til slutt med at Høyesterett hadde foretatt en velbalansert avveining i saken, i henhold til de faste vurderingsmomentene. Også dette tyder på at den avbildedes holdning til pressen ikke er blant de mest sentrale momentene.

5.2.2.5 Innholdet i, formen til, og konsekvensene av publikasjonen

Det kan ha betydning hvilken vinkling den aktuelle artikkelen har hatt på det den beskriver. I Bryllupsfoto-saken la for eksempel Høyesterett vekt på at de berørte ikke ble omtalt i negative

⁹⁰ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 119.

⁹¹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 111, og Axel Springer AG mot Tyskland, i avsnitt 92.

⁹² News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike, i avsnitt 54.

⁹³ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 38.

vendinger på noe vis i den aktuelle artikkelen,⁹⁴ og la også vekt på at den ikke inneholdt bilder fra selve vielsesseremonien, og dermed ikke avslørte særlig private detaljer.⁹⁵ Dette var betraktninger som senere ble akseptert av EMD.

Om de publiserte bildene inneholder private detaljer, er et moment som har blitt tillagt vekt i flere avgjørelser. Dette momentet må tolkes som et spørsmål om hvorvidt avbildningen avslører ytterligere detaljer, ut over at personbilder i seg selv er sensitive.⁹⁶ I Memo-saken viste Høyesterett til at de aktuelle bildene i flere av avgjørelsene fra EMD hvor offentliggjøringen av bildet ble ansett som rettmessig, ikke avslørte detaljer fra privatlivet. Høyesterett fastslo imidlertid at avgjørelsene ikke kunne forstås slik at man fritt kan offentliggjøre et bilde av en person så lenge det ikke røper private detaljer; det er kun et moment i totalvurderingen.⁹⁷ Praksis viser at det taler sterkere i disfavør av pressen, jo mer private detaljene i bildene er. I News Verlags-saken tilføyde EMD at de aktuelle bildene, med unntak av bryllupsbildet, ikke avslørte private detaljer, som et tillegg til den foregående konstateringen om brevbombehandelens enorme allmenne interesse.⁹⁸ Det ser følgelig ikke ut til at EMD tillia momentet særlig stor vekt. Annerledes i Verlagsgruppe News-saken, hvor det aktuelle bildet avslørte svært intime detaljer. Her vektla EMD momentet tungt, idet de uttalte at et bilde av en slik karakter ikke ville kunne nyte noe vern under pressefriheten, dersom det ikke hadde blitt publisert i en så spesiell kontekst som var tilfelle.⁹⁹

Hvilken form informasjonen fremkommer i ved publikasjonen, er et moment som blir vektlagt både ved EMD og Høyesterett. I Bryllupsfotosaken uttalte Høyesterett at en meddelelse om en vigsel ikke kan innebære noen krenkelse av privatlivets fred, så lenge den gis i en nøytral form, og på sikkert grunnlag.¹⁰⁰ I denne saken resulterte imidlertid totalvurderingen i at Se og Hørs reportasje om vigselen ikke ble ansett å krenke privatlivets fred, selv om formen ikke var nøytral. Verlagsgruppe News-saken peker i samme retning, idet det var mulig å informere

⁹⁴ Rt 2008 s 1089, i avsnitt 47.

⁹⁵ Rt 2008 s 1089, i avsnitt 49.

⁹⁶ For en nærmere redegjørelse for personbilders sensitivitet, se avsnitt 2.5, ovenfor.

⁹⁷ Rt 2009 s 265, i avsnitt 64.

⁹⁸ EMD bruker formuleringen "It may be added". News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike, i avsnitt 54.

⁹⁹ Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 92.

¹⁰⁰ Rt 2008 s 1089, i avsnitt 40 og 46.

allmennheten om de aktuelle forholdene på en adekvat måte ved å nøye seg med å vise til eksistensen av det aktuelle bildet. EMD la stor vekt på dette momentet, idet seksuelle forhold mellom samtykkende voksne faller innenfor vernet av EMK artikkel 8; selv når de involverte er representanter for den romersk-katolske kirken.¹⁰¹ Videre kan det ha betydning hva slags medium bildet har blitt publisert i. I Peck-saken la EMD vekt på at bildene blant annet hadde blitt publisert på TV. Til dette bemerket EMD det kjente faktum at slike medier ofte har en mye mer umiddelbar og kraftig effekt enn de trykte media.¹⁰²

Det kan også legges vekt på hvor stort omfang publikasjonen hadde, og hva som eventuelt ble konsekvensene av publikasjonen for den avbildede. I Memo-saken uttalte Høyesterett at bildet og teksten på forsiden av magasinet måtte kunne oppleves som belastende for den avbildede. Retten reduserte imidlertid vekten av momentet, fordi nesten halve opplaget hadde blitt delt ut gratis til forbipasserende, og man kunne ikke forvente at disse leste artikkelen.¹⁰³ I Peck-saken var omfanget av publikasjonene en viktig del av begrunnelsen for at EMD konkluderte med at offentliggjøringen hadde gjort et alvorlig inngrep i den avbildedes rett etter EMK artikkel 8. Her hadde bildene, i tillegg til i de lokale medier, blitt offentliggjort i et riksdekkende TV-program, som hadde et gjennomsnitt på rundt 9.2 millioner seere.¹⁰⁴

5.2.2.6 Omstendighetene rundt fotograferingen

Under hvilke omstendigheter bildene ble tatt, er et moment som vektlegges i flere avgjørelser. Her kan det tillegges vekt om det ble avgitt samtykke til fotograferingen, eller om bildene ble tatt uten samtykke, eller på en ulovlig måte.¹⁰⁵ I denne sammenheng bemerker jeg at det er stor forskjell mellom samtykke til fotografering og samtykke til publisering, idet det i det sistnevnte tilfellet som oftest ikke vil bli noen konflikt overhodet. I von Hannover mot Tyskland (nr. 1) vektla EMD det som et moment i disfavør av pressen at bildene av Caroline von Hannover ble tatt uten at hun visste om det, og viste samtidig til det elementet av trakassering

¹⁰¹ Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 89.

¹⁰² Peck mot Storbritannia, i avsnitt 62.

¹⁰³ Rt 2009 s 265, i avsnitt 56 og 57.

¹⁰⁴ Peck mot Storbritannia, i avsnitt 20 og 62.

¹⁰⁵ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 113.

som ligger i sladderpressens virksomhet.¹⁰⁶ I Bryllupsfotosaken anså flertallet i Høyesterett derimot det ikke for å tale i pressens disfavør at fotografen hadde tatt bildene av bryllupet på 200-250 meters avstand, med telelinse.¹⁰⁷ Høyesterett begrunnet dette med at fotografen på den måten unngikk å forstyrre seremonien. Videre la Høyesterett vekt på at publiseringen ikke hadde karakter av tillitsbrudd, slik den for eksempel ville hatt dersom en deltaker i bryllupet hadde publisert bildene. I Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge tok EMD med dette momentet i vurderingen av om Høyesterett hadde foretatt en rimelig avveining mellom interessene, men nevnte ikke uttrykkelig i hvilken retning de vektla momentet.¹⁰⁸ Av EMD sin konklusjon i saken – at Høyesterett foretok en rimelig avveining – kan man imidlertid anta at momentet i alle fall ikke talte sterkt i de avbildedes favør. Følgelig kan det se ut som EMD tar et klarere standpunkt i disfavør av pressen i von Hannover mot Tyskland (nr. 1) vedrørende at de tok bilder uten at avbildete visste om det, i forhold til hva som var tilfelle i Lillo-Stenberg mot Norge. På den annen side har muligens ikke Lars Lillo-Stenberg og Andrine Sæther opplevd å bli trakassert av pressen i samme utstrekning som Caroline von Hannover.

I von Hannover mot Tyskland (nr. 2) observerte EMD at det i henhold til tysk rettspraksis er vanlig å ta i betraktning i avveiningen om bildene er tatt under omstendigheter som er ugunstige for den avbildede. EMD bemerket at de nasjonale domstolene ikke hadde gjort en veldig grundig vurdering på dette punktet, men aksepterte like fullt vurderingen, fordi saksøkeren ikke hadde fremsatt noen relevante argumenter for at det forelå slike omstendigheter.¹⁰⁹ Slike ugunstige omstendigheter forelå i Verlagsgruppe News-saken, hvor bildene hadde blitt tatt i den avbildedes private leilighet. EMD sluttet seg til de nasjonale domstolenes betraktning om at dette måtte anses som den avbildedes private sfære, hvor han kunne ekskludere tredjepersoner som han ville, og hvor han måtte kunne ha en forventning om vern etter artikkel 8.

5.2.2.7 Alvorlighetsgraden av de idømte sanksjoner

Selv om avhandlingen er avgrenset mot fremstilling av forskjellige sanksjonssystemer, er det ikke til hinder for at jeg omtaler idømte sanksjoner i den grad de kan vektlegges som et vurde-

¹⁰⁶ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 68.

¹⁰⁷ Rt 2008 s 1089, i avsnitt 52.

¹⁰⁸ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 39.

¹⁰⁹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 123.

ringsmoment ved avveiningen. Dette vurderingsmomentet er det siste faste momentet i saker som gjelder krenkelser av pressefriheten: Det er nemlig bare i slike saker det blir idømt sanksjoner; for eksempel i form av forbud mot videre publisering av et personbilde. Det kan bli vektlagt som et moment i disfavør av myndighetene dersom de idømte sanksjonene er uproporsjonalt strenge. I Verlagsgruppe News-saken ble for eksempel det nedlagte forbudet mot videre publisering av Küchl sitt bilde ansett som en balansert sanksjon.

5.2.3 Andre momenter som blir vektlagt i de forskjellige avgjørelsene

5.2.3.1 I hvilken grad ble den avbildedes identitet skjult?

Publikasjonens tema kan ha betydning i forhold til hvor påpasselig pressen bør være med å identifisere den omhandlede. Generelt sett bør pressen være forsiktig med å identifisere de omhandlede personer i publikasjoner som dreier seg om straffesaker, straffeprosessuelle tiltak, eller klanderverdige forhold ellers. I Plata-saken ble det anført at det aktuelle innslaget inneholdt en unødvendig stor grad av identifisering av de berørte. Høyesterett avviste imidlertid dette, fordi det som ble søkt formidlet ved innslaget vanskelig kunne ha blitt formidlet på en likeverdig måte uten den aktuelle delen av innslaget.¹¹⁰ Høyesterett uttalte videre at alminneliggjøringen av narkotikaomsetning ble beskrevet på en slående måte når man så en ung mann, som ikke skilte seg negativt ut, kjøpte narkotika i følge med sin lille stedatter. I Memosaken viser Høyesterett til Platasaken som et eksempel på at det kan være rettmessig å vise enkeltpersoner for å understreke et generelt samfunnsproblem.¹¹¹ Til sammenlikning hadde de aktuelle bildene i Politivoldsaken ikke en tilsvarende stor samfunnsmessig effekt som innslaget i Platasaken hadde. Høyesterett anså her at Dagbladet klart måtte klandres for det store fargebildet av A på side 7 i avisen, hvor ansiktet hans ble vist usladdet. Retten uttalte at det ville ha vært enkelt å sladde ansiktet til A, og at det ville ha endret skadevirkningen av publikasjonen vesentlig, uten i stor grad å redusere sakens betydning.¹¹² I tillegg til at Politivoldsaken ikke hadde en like sterk samfunnsmessig effekt som Platasaken, var også graden av identifisering større, idet saksøkeren i Platasaken kun ble vist bakfra i innslaget.

¹¹⁰ Rt 2008 s 489, i avsnitt 54.

¹¹¹ Rt 2009 s 265, i avsnitt 57.

¹¹² Rt 1999 s 1541, på side 1552-1553.

De omhandlede bildene i Peck-saken viste Peck idet han var på vei for å begå selvmord. Et selvmordsforsøk må anses som et svært sensitivt forhold hvor det bør utvises forsiktighet med å identifisere den avbildede, tilsvarende det som gjelder for straffbare og klanderverdige forhold. I den aktuelle saken ble den klare identifiseringen av Peck, sammenholdt med bystyrets sviktende forsøk på å skjule identitetens hans tillagt avgjørende vekt. For det første pekte Domstolen på at bystyret hadde sviktet i å skjule identiteten til Peck i CCTV-nyhetene. Til myndighetenes anførsel om at kommunen ikke hadde det utstyret som trengtes til å maskere ansiktet, påpekte Domstolen at bystyret var ment å ha slikt utstyr, ifølge deres egne retningslinjer.¹¹³ For det annet pekte EMD på at bystyret ikke hadde gjort det tilstrekkelig klart at identiteten til Peck skulle skjules, da de leverte bildene ut til de ulike medieforetakene. Et vilkår om maskering av ansiktet burde ha vært fremsatt skriftlig, hvilket ikke hadde vært tilfelle. Vedrørende utleveringen til BBC skulle visstnok meningen ha vært å få i stand en skriftlig avtale, men en slik avtale kom aldri i stand. Vedrørende utleveringen til avisen Yellow Advertiser kunne det ikke bevises at bystyret hadde stilt noe slikt krav overhodet.¹¹⁴

5.2.3.2 Har den avbildede samfunnsmessige funksjoner?

Dette momentet har nær sammenheng med momentet om hvor kjent den avbildede er, fordi folk som har samfunnsmessige funksjoner ofte er kjente på grunn av sine funksjoner. Momentet har også nær sammenheng med momentet om hva som er publikasjonens tema, fordi en reportasje med et samfunnsrelevant tema lettere vil kunne bidra til en debatt av allmenn interesse, enn en reportasje av mer underholdningsmessig karakter. Jeg har imidlertid valgt å skille spørsmålet om samfunnsmessige funksjoner ut som et eget vurderingsmoment. I von Hannover mot Tyskland (nr. 2) blir spørsmålet om samfunnsmessige funksjoner tatt opp under beskrivelsen av momentet om hvor kjent den avbildede er, og hva som er publikasjonens tema. Jeg mener imidlertid at momentet kan ha selvstendig betydning uten å ses i sammenheng med de to beslektede momentene jeg nevnte like ovenfor: For det første kan en person utføre viktige samfunnsmessige oppgaver uten å være kjent; et eksempel er at personen arbeider som polititjenestemann. For det annet kan en reportasje om en person med samfunnsmessige oppgaver, være av underholdningsmessig karakter.

¹¹³ Peck mot Storbritannia, i avsnitt 82.

¹¹⁴ Peck mot Storbritannia, i avsnitt 83.

Fordi utøvelsen av samfunnsmessige oppgaver angår oss alle, vil også en avbildning av en person som utøver slike oppgaver alltid ha allmenn interesse. En avbildning av en person som har samfunnsmessige funksjoner kan også lettere ha allmenn interesse, selv om den avbildede er i en privat situasjon. For det første vil vedkommendes atferd i det private kunne påvirke hvorvidt han er i stand til å utføre sine samfunnsmessige oppgaver på en tilfredsstillende måte. Det er for eksempel stor sannsynlighet for at det ikke er tilfelle, dersom det skulle vise seg at en sentral politiker er narkotikamisbruker. For det annet vil vedkommendes atferd i det private kunne svekke den tilliten hun har fra allmennheten, i kraft av å ha en stilling eller et verv som innebærer utøvelsen av samfunnsmessige oppgaver. En polititjenestemanns tillit vil for eksempel bli betydelig svekket dersom vedkommende gjør seg skyldig i forsettlig drap.

I von Hannover mot Tyskland (nr. 1) bemerker EMD forskjellen mellom personer som har offentlige funksjoner, hvor pressen utøver sin rolle som ”vakhund”, og andre personer som ikke har slike funksjoner, og hvor pressen ikke utøver denne rollen.¹¹⁵ Disse betraktningene ble også fulgt opp av EMD i von Hannover mot Tyskland (nr. 2).¹¹⁶ I Memo-saken uttalte Høyesterett at den generelle debatten om integrering av innvandrere som artikkelen gjaldt tilhørte kjernen av pressens vakhundfunksjon.¹¹⁷

I Caroline von Hannover mot Tyskland (nr. 1) uttalte EMD at Caroline von Hannover etter nasjonal lov hadde blitt gitt et vern av retten til eget bilde som ville være mer passende dersom hun hadde vært en politiker med offentlige funksjoner. Hun hadde imidlertid ingen slike funksjoner, og var kjent utelukkende fordi hun var et medlem av fyrstefamilien.¹¹⁸ Følgelig måtte den aktuelle lovbestemmelsen tolkes innskrenkende for å samsvare med EMK artikkel 8. Etter den normen som ble lagt til grunn av de nasjonale domstolene ville hun ikke kunne regne med et vern av retten til eget bilde dersom hun ikke befant seg på et bortgjemt sted. Hun ville til enhver tid måtte finne seg i fotografering, og publisering av bildene i artikler som utelukkende dreide seg om hennes privatliv, så fort hun trådte inn i det offentlige rom.¹¹⁹

¹¹⁵ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 63.

¹¹⁶ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 110.

¹¹⁷ Rt 2009 s 265, i avsnitt 39.

¹¹⁸ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 72.

¹¹⁹ Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 74.

5.2.3.3 Offentlig eller privat område?

Et moment som har blitt vurdert i flere avgjørelser, er om den avbildede befinner seg på offentlig eller privat område. Det er på det rene at man har krav på vern av privatlivet selv om man befinner seg på et offentlig område, men spørsmålet er om vernet er like sterkt som ellers. I Bryllupsfotosaken bemerket Høyesterett at det var akseptabelt at bryllupet tiltrakk seg oppmerksomhet fra utenforstående, blant annet fordi seremonien ble holdt på et sted som er tilgjengelig for offentligheten.¹²⁰ Disse betraktningene ble akseptert og vektlagt av EMD i Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge.¹²¹ På den andre siden bemerket EMD i von Hannover mot Tyskland (nr. 1) at allmennheten ikke har noen legitim interesse i å vite hvor vedkommende er og gjør til enhver tid, selv om hun er kjent, og selv om det aktuelle stedet ikke er privat.¹²² Av den sistnevnte avgjørelsen er det klart at den avbildede ikke taper vernet av retten til eget bilde alene av den grunn at hun befinner seg på et offentlig område. I den førstnevnte saken omhandlet publikasjonen derimot et tema som i seg selv kan ha allmenn interesse; nemlig en vigsel med sin offentlige side. I en slik situasjon må det kunne vektlegges at den avbildede befant seg på et offentlig område, mens det ikke må kunne vektlegges når publikasjonen mangler elementet av allmenn interesse. Videre viser Verlagsgruppe News-saken at det må kunne legges stor vekt på at avbildede befant seg på et strengt privat område, selv om saken har allmenn interesse. Her hadde bildet blitt tatt i den avbildedes private leilighet, som anses som innenfor den avbildedes privatsfære.¹²³

5.2.3.4 Særlig om publikasjoner som angår straffbare og klanderverdige forhold

I noen av sakene har den avbildede blitt avbildet i forbindelse med en pågående straffesak, eller i forbindelse med et straffeprosessuelt tiltak, som for eksempel en pågrepelse. Som nevnt i avsnitt 5.2.2.2 har saker om straffbare og klanderverdige forhold i prinsippet allmenn interesse. Spørsmålet i denne sammenheng er imidlertid om det stiller seg annerledes enn ellers vedrørende de berørtes krav på vern av privatlivet. I Sciacca mot Italia, som omhandlet publisering av bilder av en straffesiktet skolelærer, brukte EMD von Hannover mot Tyskland (nr. 1) til sammenlikning. Domstolen bemerket at den avbildede ikke var en offentlig kjent person,

¹²⁰ Rt 2008 s 1089, i avsnitt 50.

¹²¹ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 43.

¹²² Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), i avsnitt 77.

¹²³ Verlagsgruppe News GmbH og Bobi mot Østerrike, i avsnitt 85.

som var tilfellet for Caroline von Hannover, og at Sciaccas privatsfære i relasjon med andre mennesker derfor var videre. Det faktum at hun var tiltalt i en pågående straffesak, kunne ikke innskrenke denne sfæren.¹²⁴ I News Verlags-saken anførte myndighetene at de publiserte bildene av B, sammenholdt med billedteksten, utgjorde en krenkelse av uskyldspresumsjonen. EMD bemerket i denne sammenheng at grensene for hva som kunne tillates av kommentarer vedrørende straffbare forhold, ikke kunne strekke seg til uttalelser som var i stand til å forhåndsdømme B. Følgelig fant EMD at B sitt vern under uskyldspresumsjonen måtte spille inn ved avveiningen mellom artikkel 8 og 10.¹²⁵

5.2.4 Statenes skjønnsmargin

Alle stater har sine respektive rettssystemer, som tar stilling til rettighetene etter konvensjonen på ulike måter. Selv om EMK skal sikre en like sterk beskyttelse av rettighetene under konvensjonen i alle stater som har tiltrådt den, kan en ikke forvente absolutt likhet. Av den grunn er statene innrømmet en skjønnsmargin ved sine skjønnsmessige vurderinger.¹²⁶ Inngreps-hjemlene i EMK artikkel 8(2) og 10(2) medfører svært skjønnspregede vurderinger. Av den grunn anses skjønnsmarginen for å være tydeligere under disse bestemmelsene enn ellers.¹²⁷ Likevel må skjønnsmarginen anses som snever.

I von Hannover mot Tyskland (nr. 2) uttaler EMD at det ikke er Domstolen sin oppgave å ta de nasjonale domstolenes plass ved vurderingen av sakens konkrete fakta, men snarere å se på saken i sin helhet, og vurdere om statenes vurderinger er i tråd med forpliktelsene etter EMK.¹²⁸ I denne helhetsvurderingen er skjønnsmarginen helt sentral: Så lenge statene legger til grunn de faste vurderingsmomentene som følger av EMD-praksis, kan Domstolen akseptere de nasjonale domstolenes vurdering selv om de ikke har vektlagt momentene på samme måte som EMD. Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge kan illustrere dette på en god måte: Den

¹²⁴ Sciacca mot Italia, i avsnitt 29. Avgjørelsen inneholder et par gode generelle betraktninger, men jeg har likevel valgt å ikke ta den med i utvalget av relevante avgjørelser fra EMD. Årsaken er at EMD kun i liten grad går inn på nødvendighetsvilkåret i inngrepsvurderingen, idet det raskt blir fastslått at inngrepet ikke var i samsvar med loven.

¹²⁵ News Verlags GmbH & Co. KG mot Østerrike, i avsnitt 56.

¹²⁶ Av EMD omtalt som "a margin of appreciation".

¹²⁷ Se Mirmotahari (2007) s 34.

¹²⁸ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 105.

foregående saken for Høyesterett i Bryllupsfotosaken resulterte i en skarp dissensdom (3-2) i disfavør av de avbildede. Både flertallet ved dommer Utgård og mindretallet ved dommer Tønder gjorde en velbegrunnet avveining mellom retten til eget bilde og pressefriheten. I avveiningen ble det i begge tilfellene lagt vekt på de samme vurderingsmomentene som senere har blitt fastlagt av EMD for saker som vedrører forholdet mellom EMK artikkel 8 og 10. Dette medfører at Norge antakelig ville ha vunnet frem i EMD også dersom flertallet i Høyesterett hadde sluttet seg til begrunnelsen til dommer Tønder.

Til belysning av dette poenget kan også forholdet mellom Küchl-saken og Verlagsgruppe News-saken nevnes. Disse sakene dreide seg om det samme bildet, og de samme artiklene, men imidlertid om to forskjellige rettssaker: I rettssaken i forkant av Küchl-saken, hvor Küchl *ikke* fikk medhold, hadde han fremsatt krav om oppreisning for nyhetsmagasinets billedbruk. I rettssaken i forkant av Verlagsgruppe News-saken, hvor Küchl *fikk* medhold, hadde han lagt ned påstand om forbud mot videre publisering av bildet. I Küchl-saken fant EMD at avslaget på oppreisning ikke var i strid med EMK artikkel 8, mens EMD i Verlagsgruppe News-saken fant at forbudet mot videre publisering ikke var i strid med artikkel 10. De nasjonale domstolene hadde lagt vekt på det samme faktum i begge sakene, og i begge sakene hadde domstolene foretatt en velbalansert avveining, i henhold til EMD sine kriterier. Selv om oppreisning er en strengere sanksjon enn forbud mot publisering, må det være rimelig å anta at Østerrike hadde fått medhold i EMD i de nevnte sakene, også dersom resultatet i de nasjonale domstolene hadde blitt annerledes.

I de sakene som er relevante i forhold til avveiningen mellom retten til eget bilde og pressefriheten, vil den skjønsmessige delen av vurderingen være hvorvidt et inngrep i artikkel 8 eller 10 var nødvendig i et demokratisk samfunn i det aktuelle tilfelle. Følgelig er det på dette punktet at statene er innrømmet sin skjønsmargin. I Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, fastslår EMD at begrepet ”nødvendig” innebærer at det må foreligge et presserende samfunnsmessig behov. Videre fremholder EMD at det er i spørsmålet om hvorvidt et slikt behov foreligger, og i tilfelle hvilke tiltak som bør iverksettes for å håndtere det, at statene er innrømmet skjønsmarginen.¹²⁹

¹²⁹ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, i avsnitt 31.

I von Hannover mot Tyskland (nr. 2) var det den avbildede som klagde Tyskland inn for EMD, med påstand om brudd på EMK artikkel 8. Dersom den foregående prosessen for de nasjonale domstolene hadde falt ut i favør av den avbildede, ville pressen kunne klage staten inn for EMD med påstand om brudd på EMK artikkel 10. Om dette uttalte EMD på generelt grunnlag at EMK artikkel 8 og 10 fortjener lik respekt, og at det i prinsippet skal være uten betydning om det er den ene eller den andre parten som klager staten inn for EMD, med påstand om brudd på henholdsvis artikkel 8 eller 10: Skjønnsmarginen skal være lik i begge tilfeller.¹³⁰ Sammenholdt med at skjønnsmarginen er særlig snever under EMK artikkel 10 grunnet pressefrihetens sentrale rolle i samfunnet,¹³¹ må dette antakelig innebære en like snever skjønnsmargin under EMK artikkel 8, i de sakene hvor disse to bestemmelsene er i et motsetningsforhold.

5.2.5 Om hvordan Høyesterett forholder seg til EMD sin praksis

De avgjørelsene jeg har vist til fra Høyesterett, viser at Høyesterett forholder seg til retningslinjene som er tegnet opp av EMD på en lojal måte. Avgjørelsene slår fast at det er EMK artikkel 8 og 10 som er avgjørende i forholdet mellom retten til eget bilde og pressefriheten, og de viser særlig til von Hannover mot Tyskland (nr. 1) i avveiningen. Det er derfor grunn til å tro at Høyesterett i eventuelle nye dommer på området kommer til å legge til grunn de faste vurderingsmomentene som ble opptegnet i von Hannover mot Tyskland (nr. 2) og Axel Springer AG mot Tyskland. Det må imidlertid være akseptabelt at Høyesterett i tillegg til en viss grad legger til grunn egne vurderingsmomenter i sine avgjørelser.

5.3 Avsluttende refleksjoner

Målet i dette kapitlet er å gi en avklaring på rettstilstanden vedrørende forholdet mellom retten til eget bilde, og pressefriheten. Spørsmålet er hva som skal til for at pressefriheten skal kunne gjøre inngrep i retten til eget bilde. Eller mer konkret: Hva som skal til for at et slikt inngrep kan anses å være ”nødvendig i et demokratisk samfunn”.

¹³⁰ Von Hannover mot Tyskland (nr. 2), i avsnitt 106.

¹³¹ Se ovenfor, i avsnitt 3.3.2.

I den foregående analysen har vi sett at det er mange forskjellige momenter som blir vektlagt i avveiningen mellom retten til eget bilde og pressefriheten, men at den avgjørende faktoren er hvorvidt avbildningen har kunnet bidra til en debatt av allmenn interesse. Vi ser også at spørsmålet om hvorvidt avbildningen kan gi et bidrag til en debatt av allmenn interesse er et overordnet moment, idet flere av de andre momentene for det vesentlige blir vektlagt for å kunne avgjøre om avbildningen kan gi et slikt bidrag.

Sammenfatningsvis kan vi se at vernet av retten til eget bilde etter EMK artikkel 8, varierer etter hva slags forhold der er tale om. Vernet kan være ulikt etter hva slags personer som er avbildet, hvilke situasjoner de er avbildet i, og videre hva slags saker bildene er knyttet til.

For det første kan vernet av retten til eget bilde variere etter hva slags personer som er avbildet. Vernet av retten til eget bilde er aller sterkest hvor det er tale om en avbildning av en person som ikke er kjent, og som heller ikke er involvert i en hendelse av ekstraordinær karakter. Dette er ganske selvsagt, idet et slikt bilde vanskelig vil kunne bidra til en debatt av allmenn interesse.

Privatpersoner som ikke er kjent kan imidlertid bli dratt inn i hendelser av samfunnsmessig relevans, som for eksempel ulykker og andre uforutsette hendelser. Videre kan slike personer selv velge å tre inn i hendelser av samfunnsmessig relevans, som for eksempel demonstrasjoner, debatter, eller straffbare forhold. Vernet etter artikkel 8 må antas å være sterkere i de førstnevnte tilfellene, hvor personen ufrivillig er i sentrum for en uforutsett hendelse, enn i de sistnevnte tilfellene.

Det ser ut til at kravet til hendelsens samfunnsmessige relevans er lavere ved avbildninger av kjente personer, enn ved avbildninger av personer som ikke er kjente. I begrepet "kjent" ligger det at vedkommende må være kjent for allmennheten, og ikke bare innenfor en avgrenset gruppe av mennesker. Det er imidlertid klart at slike avbildninger ikke kan bidra til en debatt av allmenn interesse av den grunn alene at de avbilder en kjent person. Det ser imidlertid ut til at kravet til samfunnsmessig relevans er lavere når det dreier seg om kjente personer, enn ellers. Som et eksempel nevner jeg von Hannover mot Tyskland (nr. 3). Her ble avbildningen ansett å kunne bidra til en debatt av allmenn interesse, fordi artikkelen bildet var knyttet til omhandlet en trend blant kjente personer om å leie ut ferieboliger. En sak om en tilsvarende

trend i allmennheten ville ikke kunne legitimere bruk av et bilde av en privatperson, uten et foregående samtykke.

Personer som utøver samfunnsmessige oppgaver nyter det svakeste vernet av retten til eget bilde, fordi utøvelsen av samfunnsmessige oppgaver alltid har samfunnsmessig relevans. Som vi har sett kan en avbildning av slike personer også ha relevans selv om bildene er private, og således ikke viser personen i utøvelsen av sine samfunnsmessige oppgaver. Samfunnsmessige funksjoner kan besittes av både kjente og ikke kjente personer. Det kan hevdes at de kjente personene nyter et svakere vern av retten til eget bilde enn de som ikke er kjente. Det er imidlertid arten av de samfunnsmessige funksjonene som må være i fokus, og ikke hvor kjent vedkommende er. Likevel kan arten av den samfunnsmessige funksjonen ha sammenheng med hvor kjent vedkommende er, idet personer som besitter særlig sentrale funksjoner gjerne er kjente for allmennheten: Statsministeren er for eksempel mer kjent enn en ordfører.

For det annet kan vernet av retten til eget bilde variere med hva som vises i bildet. Vernet av retten til eget bilde kan variere etter hvilken situasjon personen avbildes i. Som nevnt er personbilder i seg selv sensitive, men vernet må likevel være forskjellig ved ulike typer av bilder. I den ene enden av skalaen har vi det kurante portrettfotografi, mens vi i andre enden har intime og avslørende bilder, som for eksempel pornografiske bilder. Det sier seg selv at offentliggjøring av den sistnevnte typen utgjør en mer betydelig krenkelse av retten til eget bilde, og dermed privatlivet jf EMK artikkel 8, enn den førstnevnte typen.

For det tredje kan vernet av retten til eget bilde variere etter hva den tilknyttede saken handler om. Vernet av retten til eget bilde er sterkt når en avbildning blir brukt i forbindelse med en triviell sak, som ikke kan bidra til en debatt av allmenn interesse. Som vi har sett er grensen uklart for når en sak kan gi et slikt bidrag, og det er, spesielt når den avbildede er kjent, ikke nødvendigvis mye som skal til for at kravet blir oppfylt. Det er tydelig at den såkalte kjendispressen stadig forsøker å tøyne grensene. I den sammenheng bemerker jeg den risikoen Caroline von Hannover påpekte i sine to siste saker for EMD, for at pressen bruker et tema av allmenn interesse som et påskudd for å publisere trivielle bilder av kjente personer.

Videre er vernet av retten til eget bilde mindre sterkt når den tilknyttede saken har samfunnsmessig relevans. Dette kan være alle slags saker, som omhandler forskjellige sider av samfun-

net, som politikk, sport, kultur, eller uforutsette hendelser som ulykker. Vernet er imidlertid sterkt når avbildningen er tilknyttet samfunnsrelevante saker som omhandler straffbare eller andre klanderverdige forhold. I slike saker har den avbildede en sterk interesse av ikke å bli identifisert, og spørsmålet om identifisering må vurderes ut fra hvor kjent personen er, hva slags sak det dreier seg om, og i hvilket stadiet en eventuelle straffesak er.

Som vi har sett er forholdet mellom retten til eget bilde og pressefriheten et sammensatt tema, som innebærer avveininger som tar i betraktning mange ulike vurderingsmomenter, og som krever et bredt skjønn. Det har skjedd en enorm rettsutvikling på feltet siden begynnelsen av årtusenskiftet, og rettstilstanden, spesielt slik den fremgår av de tidligere avgjørelsene, har vært noe utydelig og uforutsigbar. I årene etter at EMD tegnet opp de faste vurderingsmomentene for avveiningen mellom EMK artikkel 8 og 10, har imidlertid spørsmålet om vern av retten til eget bilde fått et langt tydeligere svar. Nå kan pressen enkelt sette seg inn i hvor grensene går, og de avbildede kan på en enklere måte se hvor sterkt vern de har grunn til å forvente. Til tross for en bred adgang til skjønn, må forholdet mellom retten til eget bilde og pressefriheten i dag anses som et område hvor begge parter ganske presist kan forutse sin rettstilstand.

6 Register

6.1 Litteratur

Borvik, Bjørnar. *Personvern og ytringsfridom. Avveginga mellom kolliderande menneskerettar*. Oslo, 2011.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – med kommentarer (art 1-9). Lorentzen, Peer ... [et al.], 3. utgave, København, 2011.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – med kommentarer (art 10-59 samt Tilleggsprotokollene). Lorentzen, Peer ... [et al.], 3. utgave, København 2011.

Fliflet, Arne. *Kongeriket Norges Grunnlov*. Oslo, 2005.

Høstmølingen, Njål. *Internasjonale menneskerettigheter*. 2. utgave. Oslo, 2012.

Kjølbros, Jon Fridrik. *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere*. 3. utgave. København, 2010.

Lunde, Tore, Anders Bratholm og Birger Stuevold Lassen (ved Tore Lunde). §15. *Personlighetens rettsvern*. I: Knophs oversikt over Norges rett. 13. utgave, Oslo, 2009, s 96-105.

Mestad, Ola. §2. *Rettens kilder og anvendelse*. I: Knophs oversikt over Norges rett. 13. utgave, Oslo, 2009, s 5-29.

Mirmotahari, Amir. *EMK og mellomprivate konflikter*. Oslo, 2007.

Ruud, Morten og Ulfstein, Geir. *Innføring i folkerett*. 3. utgave. Oslo, 2006.

Torvund, Olav. *Caroline, Kate og oss andre: Retten til eget bilde*. Oslo, 2012. Publisert på Binghodneland.no.

Ulfstein, Geir og Føllesdal, Andreas. *Den europeiske menneskerettighetsdomstolen og Høyesterett – uavhengighet og demokratisk kontroll. I: Dommernes uavhengighet.* Bergen, 2012. S 443-461. (Sisert fra Follesdal.net)

Wessel-Aas, Jon. *Bruk av personbilder i media – rettslig oppdatering.* Oslo, 2009. Publisert på Binghodneland.no

6.2 Lover og forarbeider

1814	Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven) av 17. mai 1814.
1902	Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902, nr. 10.
1961	Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) av 12. mai 1961, nr. 2.
1969	Lov om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) av 13. juni 1969, nr. 26.
1999	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30.
EMK	Europeiske Menneskerettighetskonvensjon, Roma, 4. november 1950.
SP	Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, av 16. desember 1966.
NOU 1999:27	«Ytringsfrihed bør finde Sted» Forslag til ny Grunnlov § 100.

6.3 Rettsavgjørelser

Avgjørelser fra Norges Høyesterett

Rt 1952 s 1217	(”To mistenkelige personer”)
Rt 1999 s 1541	(”Politivold”)
Rt 2001 s 568	
Rt 2001 s 1691	(”Teazer”)
Rt 2005 s 1677	(“Fædrelandsvennen”)
Rt 2007 s 687	(“Big Brother”)
Rt 2008 s 489	(”Plata”)

Rt 2008 s 1089	(”Bryllupsfoto”)
Rt 2009 s 265	(“Memo”)
Rt 2009 s 1568	(“Tromsø 2018”)

Avgjørelsene er sitert fra Lovdata.no.

Avgjørelser fra Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol (EMD)¹³² i Strasbourg

Niemietz mot Tyskland 16. desember 1992. Saksnummer 13710/88.

Funke mot Frankrike 25. februar 1993. Saksnummer 10828/84.

News Verlags GmbH & Co. KG. mot Østerrike 11. januar 2000. Saksnummer 31457/96.

Krone Verlag GmbH & Co. KG. mot Østerrike 26. februar 2002. Saksnummer 34315/96.

Peck mot Storbritannia 28. januar 2003. Saksnummer 44647/98.

Von Hannover mot Tyskland 24 juni 2004. Application no. 59320/00.

Cumpana og Mazare mot Romania 17. desember 2004. Saksnummer 33348/96.

Sciacca mot Italia 11. januar 2005. Saksnummer 50774/99.

Stoll mot Sveits 10. desember 2007. Saksnummer 69698/01.

Eerikäinen og andre mot Finland 10. februar 2009. Saksnummer 3514/02.

Axel Springer AG mot Tyskland 7. februar 2012. Saksnummer 39954/08.

¹³² The European Court of Human Rights (ECHR)

Von Hannover mot Tyskland (nr. 2) 7. februar 2012. Saksnumre 40660/08 og 60641/08.

Rothe mot Østerrike 4. desember 2012. Saksnummer 6490/07.

Küchl mot Østerrike 4. desember 2012. Saksnummer 51151/06.

*Verlagsgruppe News GmbH
og Bobi Mot Østerrike* 4. desember 2012. Saksnummer 59631/09.

Von Hannover mot Tyskland (nr. 3) 19. september 2013. Saksnummer 8772/10.

Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge 16. januar 2014. Application no. 13258/09.

Avgjørelsene er sitert fra HUDOC (hudoc.echr.coe.int)

6.4 Andre kilder

Oppslagsverk

www.oxforddictionaries.com Begrepene "borough" og "council".

www.snl.no Begrepene "presse" og "internt fjernsyn".

Etiske retningslinjer

Vær Varsom-plakaten Sitert fra Presse.no.

Opphevede lover

1909 Fotografiloven.

1961 Fotografiloven.